

Loparska beseda

Broj 5 - prosinac 2008.

OPĆINA LOPAR: Osvrt na rad općine Lopar u proteklom razdoblju... / **OPĆINSKO VIJEĆE OPĆINE LOPAR** / **LOPAR VRUTAK D.D.O.:** Briga za uredniji i ljepši Lopar / **TURISTIČKA ZAJEDNICA OPĆINE LOPAR** / **IZ CIKLUSA "ŽIVA POVIJEST":** Razgovor sa Linom Paparićem / **ZAVIRIMO U ŠKOLSKI KUTAK** / **DJEČJI VRTIĆ "PAHULJICA"** / **FOTOREPORTAŽA** / **HSP - PODRUŽNICA LOPAR** / **UVDR LOPAR** / **RAB DIVE OFF** / **OBITELJSKI PODUH VAT OBITELJI MATAHLIJA** / **DVD LOPAR** / **ŠPORTKO RIBOLOVNO DRUŠTVO LOPAR** / **GEOPARK** / **LOPAR U MEĐUNARODNOJ GODINI PLANETA ZEMLJE** / **"SUN ADRIA CUP"** / **GRB OPĆINE LOPAR** / **RADNA ZONA** / **JESTE LI ZNALI** /

OPĆINA LOPAR

Osvrt na rad općine Lopar u proteklom razdoblju...

Na samom početku zahvalio bih svim turističkim djelatnicima, gotovo i svim mještanima na najboljoj turističkoj sezoni poslije Domovinskog rata. Doista možemo konstatirati da je turistička sezona odrađena vrlo "korektno", bez ikakvog većeg propusta. Neki dugogodišnji problemi i ove sezone bili su prisutni, primjerice vodoopskrba u nekim visokim zonama Lopara; Matahlići, Čučići i Andreškići i problemi buke u večernjim satima oko Sportskog centra. Ponovna uspostava trajektne linije Lopar – Valbiska, zbog urušavanja rive, zavukla se također u sezonu, ali je ipak tijekom glavne turističke sezone vrlo kvalitetno funkcionirala i preuzela gotovo 10% ukupnog prometa dolaska na otok. Možemo konstatirati i da je sustav odvodnje funkcionirao zadovoljavajuće, gotovo bez većih problema. Vjerujem da su mještani primijetili ove godine

češću košnju trave, frezanje i prosijavanja plaža, više vaza, zelenih površina i cvijeća, općenito - uredniji Lopar.

Zahvaljujući jednoj od najboljih turističkih sezona, Općina Lopar će već u svojoj drugoj godini postojanja ostvariti proračun od 13.000.000,00 kuna. Ako na ovaj iznos dodamo investiciju u luku Lopar 5.000.000 kn u I fazi i gotovo isto toliko u II fazi trajektnog pristaništa, investicije "Hrvatskih voda" 800,000 kn, "Hrvatskih šuma" 200,000 kn, te jednu od najznačajnijih investicija u posljednjih desetak godina, a to je uređenje državne ceste D-105 u dužini od 3 km, gdje je vrijednost radova preko 11.000.000 kn.

Općina Lopar aktivno je bila uključena u rekonstrukciju državne ceste zahvaljujući razumijevanju "Hrvatskih cesta", a koristim priliku zahvaliti se direktoru Stjepku Bobanu,

direktoru HC PGŽ, g. Matiji Gladu i gđi. Silvani Sorić na razumijevanju i pomoći oko uređenja biciklističke staze i šetnice pored ceste te na pomoći oko uređenja pristupne infrastrukture za radnu zonu. Tako je pored ceste izvedena odvodnja fi 400 mm, vodoopskrba fi 100 sa hidrantskom mrežom, DTK mrežom i I fazom javne rasvjete s 40 temelja javne rasvjete, ukupne dužine 1500 m. Vrijednost radova je gotovo 2,000,000 kn.

Zahvaljujući našoj najstarijoj udruzi u Loparu, DVD – u Lopar, koja je izradila projektnu dokumentaciju i ishodovala građevinsku dozvolu, nadograđena je i uređena zgrada DVD-a, a vrijednost radova dosegla je 1,800,000 kn. U cilju kvalitetnije protupožarne preventive, a i prema zakonskoj obvezi, Općina Lopar je po prvi puta u ljetnim mjesecima ustrojila motriteljsko - dojavnu službu, koja je bila locirana na Kuželkino.

Godina 2008. biti će zapamćena i po početku rada komunalnog poduzeća Lopar Vrutak d.o.o. Gotovo isti ljudi, ali ipak drugo poduzeće započelo je 1. siječnja odvoz otpada i brigu oko sustava odvodnje. Danas možemo konstatirati da smo bez većih teškoća preuzeli navedene poslove. Lopar Vrutak započeo je i s uređenjem i naplatom parkirališta na prostoru Općine Lopar te su i u tom segmentu napravljeni određeni iskoraci i napredak.

U cilju što kvalitetnijeg gospodarenja i upravljanja smatrali smo da Lopar Vrutak d.o.o. treba preuzeti naplatu karata na liniji Lopar-Valbiska, a samim time sačuvano je i još

jedno radno mjesto. Upravljanje plažama kao pitanje koje se sve više nameće kao realnost i problem, započeli smo s uređenjem Rajske plaže Črnika i iznajmljivanjem ležaljki na istoj. Lopar Vrutak je ove godine imao u najmu turistički vlak koji je potvrdio ekonomsku opravdanost, te su u toku pripreme za kupnju vlastitog vlaka za sljedeću godinu.

Izvedbom malih komunalnih programa; potoka na Rtiću, mostića prema Sportskom centru, uređenjem zidova nerazvrstanih cesta, prilaza plažama te proširenjem javne rasvjete, također smo pridonijeli uređenosti mjesta.

Svakako svoj "obol" dala je i Turistička zajednica Općine Lopar, pa smo organizirali i zajedničke aktivnosti i programe, uređenje plaže, nasipavanje, freziranje, pojačano čišćenje, a u akciji Hrvatske turističke zajednice Rajska plaža Črnika osvojila je 1. mjesto na nivou Primorsko-goranske županije kao najuređenija plaža.

Zamijećeno je i pohvaljeno od gotovo svih turista i uređenje šetnice Rtić – ambulanta u što je utrošeno 300,000,00 kn.

Dosta "prašine" podiglo je uređenje vaza na Melku. Smatrali smo da Loparani kao primjerice Barbaćani ili Dražani imaju pravo koristiti nasipano pomorsko dobro, ali za to su dužni platiti određenu naknadu sukladno Uredbi o koncesijskim dobrenjima. Taj prostor kao drugi ulaz u mjesto treba urediti, omogućiti proširenje ceste, dodati šetališta i biciklističke staze, ali prostor koji su do sada mještani koristili isključivo bi se trebao koristiti za parkirališne

površine te za to plaćati određene naknade.

U suradnji s TZ - om i Lopar Vrutkom nabavljeni su tuševi ispred Sportskog centra i na Gornjem melu, te javni wc na Livaćini.

Općina Lopar vrlo aktivno izrađuje projektnu dokumentaciju pa je tako ishodovana građevinska dozvola za mrtvačnicu i raspisan natječaj za izvođenje radova, izrađen je Detaljni plan uređenja groblja i otkupljeno zemljište za proširenje groblja, izrađen je projekt uređenja dvorišta ispred crkve Sv. Ivana (cimintera), rekonstrukcije kapelice Sv. Roka, rekonstrukcije crkve Sv. Nikole, građevinska dozvola za sanaciju mula "va zmorac", te je u fazi izrada idejnog rješenja dvorane, Rtića i Melka, idejnog rješenja pristupne ceste prema odlagalištu Sorinj, projektne dokumentacije za parkirališta prema plaži Ciganka, a izrađen je i projekt čekališnog platoa za trajektno pristanište Lopar. U

suradnji s "Hrvatskim vodama" izrađen je projekt uređenja Velog potoka između Gornjeg i Donjeg mela "va zmorac", a s "Hrvatskim šumama" pribavljene su suglasnosti za šumsku prosiku prema Rtu Gros u širini od 8m i dužini 2 km. Veliku aktivnost Općina Lopar posvetila je pripremi infrastrukture i prostorno planskoj dokumentaciji za radnu zonu Sorinj.

Alen Andreškić, načelnik

OPĆINSKO VIJEĆE OPĆINE LOPAR

- 4.12.2006. konstituirano je prvo Općinsko vijeće općine Lopar. Tim činom počeo je novi život našeg mjesta, krenula je s radom nova lokalna samouprava u Republici Hrvatskoj. Tog dana srce svakog loparčina bilo je ispunjeno radošću a naročito 11 - torice vijećnika koji su dali prisegu da će savjesno raditi u interesu nove Općine.

- 4.12.2006. pokrenuo se kotač nove povijesti Lopara. Nakon četverogodišnje uporne borbe za samostalnošću, konačno je krenulo. Od 8 novoproglašanih lokalnih samouprava mi smo krenuli prvi, a to mjesto držimo i danas nakon dvije godine s obzirom na sve učinjeno u tom razdoblju. Dvije godine nije dugo razdoblje, kako se kaže po domaći „nismo se okrenuli oko sebe i već su pasale“.

Iako je to kratko razdoblje, Općinsko vijeće donijelo je niz odluka koje su važne za rad lokalne samouprave a i one za koje smo smatrali da će poboljšati život naših mještana bez obzira koliko riskantne bile, jer ne kaže se samo tako da „bez rizika nema dobitka“.

Održano je ukupno 18 radnih i 7 svečanih sjednica. Navest ću samo neke odluke koje su donošene na radnim sjednicama:

- prvi smo donijeli Proračun za 2007. godinu
- usvojili smo konačni Statut i Poslovnik o radu Općinskog vijeća
- Odluka o ustrojstvu Jedinstvenog komunalnog odjela
- Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o komunalnom doprinosu

Programa gradnje objekata i uređenja komunalne infrastrukture u 2007. i 2008. godinu.

- Program održavanja objekata i uređaja komunalne infrastrukture u 2007. i 2008. godini
- Odluka o utvrđivanju općih akata koji su preuzeti od Grada Raba i koji se privremeno primjenjuju na područje Općine Lopar kao opći akti Općine Lopar
- Odluka o osnivanju Komunalnog trgovačkog društva «Lopar vrutak»

- Odluka o ugostiteljskoj djelatnosti
- Usklađenje prostornog plana Grada Raba za područje Općine Lopar s uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora
- Odluka o dodjeli stipendija učenicima i studentima
- Određivanje zona za paušalno plaćanje boravišne pristojbe
- Odluka o osnivanju savjeta mladih
- Program gradnje objekata i uređaja komunalne infrastrukture u 2008. godini
- Odluka o izradi Prostornog plana uređenja Općine Lopar
- Odluka o prenamjeni «namjenskog povećanja cijene vode»
- Nacrt Odluke o donošenju Detaljnog plana uređenja groblja G6 Lopar
- Nacrt Odluke o socijalnoj skrbi na području Općine Lopar
- Odluka o osnivanju poslovne zone «Sorinj»
- Odluka o odabiru grba Općine Lopar
- Odluka o Danu općine...

Svečane sjednice održavale su se povodom obilježavanja godišnjice konstituiranja Općinskog vijeća, Novogodišnjih i božićnih blagdana, Dana domovinske zahvalnosti, Dana općine (Mala Gospa)...

Iako su prošle dvije godine naš entuzijazam nije splasnuo, naprotiv nakon brojnih pohvala sa državne razine, i naravno što je najvažnije većine naših mještana, sa istim žarom idemo dalje.

prof. Damir Paparić

Briga za uredniji i ljepši Lopar ...

Nakon gotovo 11 mjeseci rada komunalne tvrtke Lopar Vrutak d.o.o. možemo se osvrnuti na protekli period i proanalizirati ga. Ukupni prihodi do kraja studenog premašuju 5.000.000,00 kuna i jedan su od glavnih pokazatelja opravdanosti osnivanja komunalne tvrtke.

Drugi i najvažniji je poboljšanje komunalnog uređenja u Općini Lopar. Naravno da se uvijek može bolje i više, no dobre kritike i pohvale stalnih i povremenih gostiju kao i stanovništva ostalog dijela otoka, dobar su nam vjetar u leđa. Nastojeći se uklopiti u proračunska sredstva Općine Lopar namijenjena uređenju javnih površina, možemo slobodno reći da se u Loparu nikada nije više i bolje kosilo. Cvjetne površine nešto su povećane no zbog nedostatka još jednog vrtlara izgubile su na atraktivnosti zbog visokih temperatura (manjka vode), korova, bolesti i sl. Čistoća plaža pojačana je na glavnim plažama, na ostalim održavana je u standardu. Ovo je i godina učenja, tako da pored ostalog već sada znamo da će gornje plaže čistiti jedan djelatnik manje uz još bolji standard

čistoće, a na pometanju trgova, šetnica i ostalih javnih površina biti će djelatnik više. Nabavljen je i novi traktor CASE JX 95 s prednjom rukom (vilicom i ralicom) kao i prikolicom, tako da je bilo pojačano i freziranje plaža što je pored ostalih čimbenika pridonijelo proglašenju dijela Rajske plaže (Rtić-Črnika) najuređenijom plažom u PGŽ, a ušla je i među prve tri najuređenije plaže u državi. Isto tako čistač s te plaže proglašen je najboljim čistačem u PGŽ. Vlastitim sredstvima nabavljene su ležaljke i suncobrani što je uz pristupačne cijene pridonijelo atraktivnosti Rajske plaže kao i financijskom učinku tvrtke.

Nabavljene su i nove cvjetne vaze na Mulu i Rtiću te se pored popločenja šetnice dobilo na ljepšem vizualnom identitetu tih lokacija i čitavog mjesta. Na istoj

šetnici postavljene su i fizičke prepreke odnosno stupići. U većoj mjeri napravljene su i cvjetne vaze na Melku te još čitav niz sitnih komunalnih radova na uređenju javnih površina.

Na nekoliko mjesta proširene su nerazvrstane ceste, odnosno gdje god to vlasnici zemljišta dopuštaju. Na nekima predstoji još i asfaltiranje po već sklopljenom ugovoru, a na dionici za Paparovi postavljena je i ostala komunalna infrastruktura (kanalizacijska i vodovodna mreža te kabel javne rasvjete s izrađenim temeljima).

Dio uređenja komunalne infrastrukture za radnu zonu Sorinj išao je preko Lopar Vrutka d.o.o., a raduje nas, pored svih budućih pozitivnih učinaka radne zone, što je i Lopar Vrutku dodijeljena parcela gdje ćemo se početi «kućiti».

Nabavljene su i tri kućice na Mulu namijenjene prodaji voća, povrća, kruha i sl. Četvrta kućica, javni WC dolazi ubrzo i pokrit će Gornji i Donji mel, park i trg Mul.

Započelo se i s uređenjem parkirališta, a u suradnji s Općinom Lopar predstoji nam još velik posao oko uređenja istih i novih parkirališta primjerenih važnosti i veličini turističkog mjesta kao što je Lopar. Nabavljeni su parkirni automati za naplatu parkirališta s najmodernijim su-stavom kontrole što je puno primjereniji sustav naplate u XXI st. od ručne naplate. Već od sljedeće godine uvest će se sustav naplate magnetnim karticama koje će gost moći kupiti na svim recepcijama ili sličnim punktovima. U svrhu poboljšanja parkirnog reda naba-

vljeno je i višenamjensko vozilo "pauk" koji će vozila podizati od sljedeće sezone nakon ishodovanja dozvole pri nadležnom ministarstvu. No isto vozilo služi i za visinske radove (rezanje i obrezivanje visokog drveća, održavanje javne rasvjete, postavljanje općinskih i državnih zastavica za praznike i sl.), utovar krupnog otpada s grajferom, prijevoz barki, paleta i ostale robe po otoku, izvan otoka i drugo.

Najviše problema proteklu sezoni bilo je na sustavu odvodnje otpadnih voda i to na potezu od ambulante do CS4 kao i na ispustu Kaštelina, uglavnom radi starosti sustava. Dio sustava star je koliko i HN i AK "San Marino", odnosno preko 40 godina, a neke pumpe na crpnim stanicama i po 19 godina, te je uz opterećenje naponske mreže i dolaska raznog materijala (odjevnih predmeta, vlažnih maramica i sl.) u pumpe, dolazilo do čestih ispada u radu pumpi. S nevelikim iskustvom u održavanju kanalizacijskog sustava, školovanjem i zapošljavanjem strojara na pumpama i voditelja kanalizacije fakultetskog tehničkog obrazovanja, te pritisnuti tehničkim problemima u sustavu, brzo smo naučili o održavanju sustava i detektirali probleme, tako da smo promptno sanirali CS 3 i 4 i kupili jednu novu pumpu. Također, naručili smo plan i

troškovnik rekonstrukcije kanalizacijskog sustava od ambulante do CS4 sa sanacijom, odnosno kupnjom pet novih pumpi na CS 3 i 4 i postavom finog pročištača na CS3 te novog tlačnog voda. Isti je gotov i vrlo brzo ide se u sanaciju po fazama.

Raspisan je natječaj i potpisan ugovor za nabavu vučene traktorske prikolice – fekaljerke, za crpnju prljave vode i sa spremnikom čiste vode pritiska 200 bara za odštopavanje kanalizacijskog sustava. Ona je gotovo svakodnevno potrebna u ljetnim mjesecima. No, želeći sačuvati naš najveći kapital - more, plaže i zdravlje ljudi, vrlo brzo idemo u izradu projekta biološkog pročištača vode. Potporu imamo u institucijama RH i u Općini Lopar. Predstoji nam još i izrada nekoliko lokalnih kanalizacijskih cjevovoda tako da omogućimo što većem broju domaćinstava priključak na kanalizacijsku mrežu.

U odvozu otpada napravljen je pomak nabolje radi svakodnevnog odvoza otpada, no predstoji nam veliki posao u odvojenom odlaganju otpada za uporabu. Kontejneri od 240 l za domaćinstva nabavljeni su, veliki od 740 l za papir, staklo, plastiku i sl. uskoro dolaze i sadašnje otoke pretvorit ćemo u eko-otoke za odvojeno odlaganje otpada, a svako domaćinstvo držat će svoj kontejner do odvoza otpada. Kontejneri za islužena kuhinjska ulja već su postavljeni po cijelom Loparu. Već neko vrijeme očekujemo i potpisivanje ugovora s Gradom Rabom o "preuzimanju odlagališta", a naručili smo i studiju o kompostiranju biootpada te studiju o recikliranju građevnog otpada, tako da se ubuduće što

manje otpada vozi na centralno odlagalište Marinščinu, i stvara se novi proizvod, umjesto dopreme s kopna, a često i uvoza. U sljedećoj godini predstoji nam nabava jednog manjeg otvorenog vozila za odvoz otpada, tako da možemo pokriti uže uličice, a i postojeće je staro preko 9 godina i vrlo često u kvaru.

Radi poboljšanja turističke ponude ove godine imali smo u najmu turistički vlakić, a kako su financijski pokazatelji pozitivni, idemo u nabavu novog za sljedeću sezonu uz leasing.

Također se i prodaja karata za liniju Lopar-Valbiska pokazala kao pun pogodak. A ista kućica pruža i ostale mogućnosti (Turističke informacije, prodaju suvenira, razglednica i sl.).

U dosadašnjem radu bilo je potrebno 29 djelatnika, od čega je polovica sezonaca, no širenjem i poboljšanjem komunalnih usluga i poboljšanjem odvajanja i zbrinavanja otpada taj broj će zasigurno rasti s godinama, pa tvrtka Lopar Vrutak d.o.o. postaje i sve veći gospodarski čimbenik u Općini Lopar.

Svim korisnicima naših komunalnih usluga i našim poslovnim partnerima želimo čestit Božić i blagoslovljenu Novu godinu!

Direktor, Vladimir Škarić, ing.

IZ RADA TZO LOPAR

Unatoč lošim predviđanjima za turističku godinu 2008., izvješće Ureda za prvih IX mjeseci sa zadovoljstvom može započeti s konstatacijom da je iza nas najuspješnija poslijeratna turistička sezona u kojoj je, unatoč ranim terminima Uskrsa i Duhova, te prvenstva Europe u nogometu koje se održalo u lipnju u Austriji i Švicarskoj (dvjema vrlo značajnim emitivnim zemljama za nas), ostvaren 76 331 dolazak (povećanje od 1%) i 592 860 noćenja (povećanje od 2% u odnosu na cijelu 2008. godinu).

Od ukupnog broja noćenja u hotelima je ostvareno 131 236 (2% manje), kampovima 269 827 (3% više), odmaralištima 1155 (43 % manje), marinama 666 (109 % više), te u privatnom smještaju 189 976 noćenja (3% ili oko 8100 noćenja više). Struktura gostiju je standardna (Njemci prednjače s preko 30%).

Popunjenost u privatnom smještaju je 51 dan (kod obrtnika 46 dana a kod iznajmljivača 52 dana), a prosječan boravak turista je nešto kraći od 8 dana.

TZO Lopar je i u 2008. opravdala suštinu svog postojanja, tj. aktivno je sudjelovala u sljedećim aktivnostima: tiskanje promotivnih materijala, nastupi na sajmovima, uređivanje i održavanje internet stranica, oglašavanje u medijima, prijem novinara i studijskih grupa, organizacija manifestacija, animacije, koncerata i cjelokupnog kalendara događanja, uređenje plaža i mjesta, nabavka dječjih igrala, novih tuševa s naplatom, javnih WC-a, postavljanje city lightova, info tabli i turističke signalizacije (ne samo u Loparu već i u Kraljevici, Banjolu, na Golom otoku...), organizacija akcija unutar akcije *Volim Hrvatsku*, aktivnosti vezane za Plavu zastavu, potpora auto-

htonom proizvodu i kulturi, organizacija visokorangiranih sportskih natjecanja (Sun Adria, Dive off...).

Također, napravljen je i iskorak u informatizaciji (HOT SPOT, prijava turista putem interneta), a u pripremi su novi promidžbeni materijali (novi opći katalog, katalog privatnog smještaja, CD – *"Povratak korjenima"*, novi turistički film o Loparu...).

Za pohvalu je ovogodišnje produženje rada HN-a San Marino, a na tome trebamo svi zajedno ustrajati i svake godine ne samo u HN-u već i u AC-u i privatnom smještaju stvarati uvjete za što duži predsezonski i posezonski boravak turista.

Naše projekte prepoznali su i PGŽ i TZ PGŽ, HTZ (Loparska noć, Rab Dive off, Mala Gospa) pa čak i Ministarstvo turizma s kojim smo početkom listopada potpisali ugovor o sufinanciranju

tematskih puteva vrijedan 20.000 kn.

U akciji *Plavi cvijet* Rajska plaža proglašena je najuređenijom plažom u PGŽ, suvenir Sv. Marin obitelji Matahlija osvojio je drugo mjesto u konkurenciji autohtonih suvenira, g. Josip Ivanić najbolji je čistač u PGŽ, a obitelj Andrić najbolji privatni iznajmljivači.

Za Ured TZ-a predstoje još završne statistike i analize, financijska izvješća, te planovi za sljedeću godinu, a već krajem godine kreće nova sajamska sezona gdje je u planu nastupiti na oko 15-tak sajmovi (u suradnji s TZG Raba, Lošinja i Krka).

U 2009.g. na prostoru TZO Lopar planira se ostvarenje turističkog prometa od oko 595.000 noćenja i oko 77.000 dolazaka ili nešto više nego u 2008., te realiziranje ukupno 2.420.000 kn prihoda (3% manje nego u 2008.), od čega 2.000.000 kn od boravišne pristojbe i 100.000 kn od turističke članarine. Smanjenje prihoda, a samim time i rashoda, mjera je opreza zbog očekujuće recesije izazvane krizom na tržištu kapitala, ali i zbog toga što su ovdje prikazani prihodi bez očekivanih sufinanciranja s viših razina.

Iako smo svjesni toga da će planirani obujam turističkog prometa i planirane prihode biti teško ostvariti, TZO će svoje aktivnosti usmjeriti prema postizanju tog cilja.

Ciljevi djelovanja TZO Lopar za 2009. godinu su:

- značajnije promotivne aktivnosti (zbog očekivanog smanjenog interesa za putovanjima odradit će se pojačano udruženo oglašavanje, pojačani nastup na tur. sajmovima emittivnog tržišta, izrada tiskanog promidžbenog materijala, kao i aktualizacija internet stranice);
- nastavak podizanja uređenosti mjesta i podizanje standarda i uvjeta boravka turista u mjestu (tu će se rad TZ-a više bazirati na turističkoj signalizaciji, uređenju plaža, proširenju HOT SPOT zona, postavljanju infokioska);

- nastavak uspješnih projekata u cilju promicanja izvornih vrijednosti (subvencioniranje autohtonih suvenira te organiziranje ponude loparske kuhinje u restoranima) i organizacija priredbi i manifestacija (karnevalski program, ribarska fešta, Lopa-rska noć, Mala Gospa, koncerti ozbiljne glazbe...);
- osmišljavanje programa za produljenje turističke sezone (uređenje biciklističkih i pješćakih staza te izrada programa za ciljane skupine turista tj. šetače i bicikliste kroz područje Geoparka, organizacija manifestacija poput Dana loparskog pomidora, smokava...);
- u suradnji s lokalnom samo-

upravom te privatnim gospodarstvenicima osmisлити program javno-privatnog vlasništva za ulaganje u zatvorenu rivijeru;

- nastavak osmišljenog zajedničkog uređenja i valorizacije Golog otoka i Grgura;
- nastavak provođenja akcija unutar akcije *Volim Hrvatsku* i sufinanciranje nabavke dječjih igrala, urbane opreme, klupa, tuševa, te zelenila i cvijeća;
- finalizacija postupka kupoprodaje zgrade TZ –a i rješavanje prostora "stare pošte"
- aktivno sudjelovanje u projektima TZ PGŽ kao i PGŽ (zračna luka Rijeka, trajektna pristaništa, prometna povezanost i signalizacija, vozni redovi, info punktovi...)

TURISTIČKA ZAJEDNICA OPĆINE

LOPAR

Marin Mušćo, direktor

IZ CIKLUSA ŽIVA POVIJEST – LINO PAPARIĆ

Lino Paparić rođen je 11.03.1935. i unatoč svojih 73 godine još uvijek odlično pamti sve datume, godine i imena te je kao takav idealan sugovornik za prepričavanje događaja iz prošlosti koji zaslužuju da ih se otme zaboravu.

Srednju ugostiteljsku školu 1953. završava u Opatiji, gdje 3 godine kasnije uspješno završava i VK.

Kao mladi stručni kadar 1955. počinje raditi u "Jadranu" i "Miri" gdje je šef bio Slavko Ćepić. U Opatiju ponovno odlazi 1956., i to u hotel "Belveder", gdje radi samo sezonski kao konobar.

Krajem 1956. po preporuci g. Mata Škarića odlazi raditi na Goli otok, također kao konobar u restoranu. U to vrijeme šef restorana bio je Dan Ferdo (Mađar). Tada su na Golom otoku bili "Informbiroovci". Nakon jedne godine provedene na otoku, u jesen 1957. odlazi u JNA, i to u Pulu, na patrolni brod Jugoslavenske ratne mornarice. "U JNA sam proveo 3 godine

manje 4 dana svoje najbolje mladosti", kaže Lino, "a potom se krajem 1960. ponovno vraćam na Goli otok, kako je to onda bilo pravilo (otkud ideš u JNA, tamo se i vraćaš na radno mjesto). Tada je već bio ukinut Informburo i na otoku su od osuđenika bili većinom kriminalci."

Što Vam je od rada na Golom otoku najviše ostalo u sjećanju?

"Od golootočkih dana najviše mi je ostalo u sjećanju vrijeme provedeno u posluživanju službenika, a 27.06.1961. u restoranu KPD-a Goli otok održao se Međunarodni kongres pravnika iz 47 zemalja svijeta."

"Sa osuđenicima sam malo kontaktirao i tog dijela se nerado sjećam. Jedini od osuđenika koji se hranio u službeničkom restoranu i s kojim sam nekoliko puta vrlo rado porazgovarao zvao se dr. Savo Zlatić (bivši ministar lake industrije FNRJ). Zlatić nije imao status osuđenika i on je osmislio centralu na Melno koja je proizvodila el. energiju od otpada stolarskog pogona na Golom otoku, a njegov projekt je bila i ratna vojna bolnica na Petrovoj gori (koja je uništena u Domovinskom ratu). Stalno je bio u odijelu i često je sjedio s upraviteljem Golog otoka (u to vrijeme upravitelj je bio Radan Radović)."

Što je bilo nakon Golog otoka?

"Nakon rada na Golom otoku, 1962. preuzimam 'Jadran' i 'Miru' koji su dotada bili u sastavu KPD-a Goli otok. '62. ih KPD predaje tadašnjoj Općini Rab na upravljanje, a Općina Rab ih predaje na upravljanje hotelskom poduzeću 'Imperial'. Direktor tadašnjeg HP-a 'Imperial' bio je pok. Frane Šotić i u to vrijeme naručen je projekt za izgradnju hotelskog objekta 'na Bušinčevo' koji je koštao 25 milijuna tadašnjih dinara. Taj objekt je trebao imati 320 ležaja, sve sobe s pogledom na more, dva restorana... Projektant je bio g. Sulovski i njemu smo u Rijeku, pok. Frane Gabrić i ja, nosili 10 l vina i jednog janjca da bi projekt bio što prije gotov.

Međutim, unatoč svim našim inicijativama, vodstvo u Rabu nije imalo razumijevanja za taj projekt. Tada su na Rabu postojala još dva hotelska poduzeća, 'Kontinental' i 'Istra', koja su se dolaskom pok. Josipa Jerića-Jola na čelo tvrtke kasnije ujedinila u jedno HP 'Imperial'. Tek njegovim dolaskom intenzivno se počinje razmišljati o gradnji većih smještajnih kapaciteta u Loparu, no projekt 'na Bušinčevo' zbog neadekvatne infrastrukture otpada i radi se idejno rješenje za HN 'San Marino'. Gradnja započinje u jesen 1966., a 17.06.1967. dolazi prvih 19 turista. Na recepciji ih dočekuje Ante Paparić (Brko), a u sali moja supruga, Marija Paparić. Prvi direktor 'San Marina' bio je Marijan Lupić, a nakon njega dolazi pokojni Branko Bačić."

Kako ste se na početku snalazili u radu?

"Ja sam zaprimio kompletan inventar koji je došao u 'San Marino' što nije bilo teško jer sam već imao iskustva s uhođavanjem 'Jadrana' i 'Vile Mire'. No tu nije bio kraj i već u travnju 1968. prelazim za upravitelja autokampa. U jesen 1967. započela je njegova gradnja i već 20.06.1968. bilo je njegovo zvanično otvaranje. U kampu je tada već bilo oko 1000 gostiju. Nakon uhođavanja autokampa, 1978. vraćam se u HN 'San Marino' na radno mjesto šefa servisa i tu počinju određeni problemi.

Naime, prema čl. 48. Odluke komiteta - onaj tko iznajmljuje sobe ili apartmane nije mogao biti ni na jednoj rukovodećoj funkciji u poduzeću. Pošto sam ja iznajmljivao dvije sobe i nisam htio prepisati iznajmljivanje na suprugu kao ostali, suspendiran sam s funkcije šefa servisa i radio kao obični konobar - šef rajona. Pošto se kod reizbornosti nikog osim mene nije smjenilo, uložio sam žalbu Komitetu, Radničkom savjetu te Općinskoj organizaciji SKH. Od nikoga nisam dobio odgovor, osim od sekretarice Komiteta, koja mi je predložila sastanak s tadašnjim sekretarom Partijske organizacije SKH Rab, Stipom Krstinićem. Našli smo se ispred kavane 'Sutjeska' i u razgovoru mi je rekao da zna da sam ja u pravu, ali ako to prizna, on će izgubiti funkciju, pa sam ja prihvatio svoje smjenjivanje, ali sam isto tako dao ostavku na sve dužnosti koje sam obavljao.

Pok. Slavko Beg, pok. Branko Bačić, Petar Žigo i Ivan Plješa dolazili su jednom mjesečno u Lopar na sastanke u 'San Marino' dok me konačno nisu smijenili s dužnosti šefa servisa. U kasnijim razgovorima saznao sam da je tadašnji interni dogovor bio da nitko od Loparana ne može biti na rukovodećem mjestu.

Pored svih svojih zasluga i iskustva u radu, mirovinu sam dočekao u Lučici "San Marino" (1988.-1990.)"

U svojoj uspješnoj i bogatoj karijeri dobili ste i razna priznanja?

"Kao prvo moram istaknuti da sam jedini živući koji je radio u svim starim hotelima u Opatiji

(od novih sam radio samo u 'Adriaticu'), a 1951. sam dobio i priznanje od opatijskog hotelskog poduzeća 'Jadran' za uspješnost u obavljanju prakse u hotelu 'Palme'.

Zanimljivo je i da sam jedini otočanin koji je u svojim svatovima imao vino 'Ružica' s otoka Grgura (bilo je zasađeno oko 30 000 čokota), a koje se koristilo samo za službenike na Golom otoku i Grguru.

U dva mandata bio sam predsjednik Turističkog društva Lopar, bio sam u Savezu TZ Općine Rab, a dobitnik sam i Plakete Grada Raba. Isto tako u dva mandata bio sam predsjednik SK - a u Loparu. Na

prvoj sjednici Skupštine TZ Lopar, uz Šima Matahliju imenovan sam počasnim članom Skupštine TZ Lopar i od tada prisustvujem svim sjednicama."

Danas barba Lino uživa u svojim umirovljeničkim danima, daleko od gužve, u tišini i ljepoti Brdarova. Ne ide, kako kaže, na more jer je barku dao kćerki, već supruzi malo pomaže oko

gostiju, te sa sinom Markom najviše voli vrijeme provoditi u svom vrtu i masliniku. Smatra da je, nakon svih burnih poslova, takav mir na koncu i zaslužio.

Razgovarali Ivana Matahlija i Marin Mušćo

ZAVIRIMO U ŠKOLSKI KUTAK

Projektni tjedan - " HVALA TI ZEMLJO ZA PLODOVE KOJE NAM DARUJEŠ "

U našoj se školi kao i u drugim obrazovnim ustanovama tokom godine obilježavaju značajna događanja. Već tradicionalno i ove školske godine tijekom listopada obilježili smo Dane kruha - Dane zahvalnosti za plodove zemlje pod motom:

"HVALA TI ZEMLJO ZA PLODOVE KOJE NAM DARUJEŠ".

Ove godine odlučili smo malo promijeniti način obilježavanja te smo u pomoć pozvali roditelje, bake i djedove naših učenika da nam se pridruže u ostvarivanju postavljenih ciljeva:

- upoznati učenike s nastajanjem kruha - "Od zrna do kruha", približiti im blagovanje kruha i narodne običaje, poučiti ih o kruhu kao o izvoru životne i duhovne snage te ih upoznati sa žetvenim i ostalim običajima,
- upoznati ih sa autohtonim vrstama voća i drugim plodovima zemlje te upoznati sa zastupljenošću i načinima očuvanja pojedinih vrsta,
- upoznati ih sa razlikama između ekološki zdrave hrane i genetski modificiranih organizama odnosno ukazati na važnost zdrave prehrane i prednosti ekološke poljoprivrede,
- upoznati ih s različitim starinskim alatima (pletenje košare).

Roditelji su s velikom radošću, zainteresiranošću i voljom prihvatili predstavljene aktivnosti koje smo ostvarili do završne

svečanosti koja se održala 17.10.2008. u prostorima naše škole. U školi smo s djecom kroz razgovor i istraživanja proširili saznanja o :

- što su jeli naši stari,
- autohtonim biljnim vrstama našeg područja,
- prehrani stanovništva i prehrambene navike kroz povijest,
- poljodjelske kulture naše županije i njihov uzgoj,
- odnos prema kruhu i plodovima zemlje.

Na početku realizacije svih naših aktivnosti s učenicima smo izradili zastavu (tempera na platnu) pod motom (kojeg su učenici sami osmislili) – „HVALA TI ZEMLJO ZA PLODOVE KOJE NAM DARUJEŠ!“

Posjetili smo izvor vode "Mlinica" i mlin u Supetarskoj Drazu, starinski žrvanj kod obitelji Makarunić, maslinik i uljaru u Mundanijama.

Razgovarali smo sa starom bakom Maricom o njihovoj mladosti, prikupljali smo i predstavljali starinske alate te prikupljali plodove zemlje.

Sve gore navedene aktivnosti koje smo realizirali tokom tjedna doprinijele su ostvarenju završne svečanosti u školi uz izložbe u obliku radionica koje su unaprijed pripremane. Tako su postavljene radionice:

- kruha i krušnih proizvoda
- predstavljanje dijela zavičajne kuhinje

- plodova zemlje našeg zavičaja
- različitog sjemenja
- različitih vrsta ljekovitog i začinskog bilja
- proizvoda od saća i meda (Božena i Dušan Matahlija)
- proizvoda od maslina-maslinovog ulja
- starih alata koji su se koristili (pletenje koneštre - Bruno Skarić) ili se još koriste u obradi zemlje i pripremi kruha
- kola i pjesama naših starih
- blagoslov plodova i proizvoda

Kroz sve vrijeme završne svečanosti s nama je bila i naša maskotica „Jesenko“ koja nas je svojom pojavom uvela u završnu svečanost.

Zajedničkim snagama roditelja i djece, vjeroučitelja i učiteljica, mještana Lopara, te TZO Lopara vrlo uspješno smo pretočili u stvarnost unaprijed osmišljene ciljeve i zadatke.

Voljeli bi i željeli da nam ovaj zajednički projekt bude poticaj za ostvarenje ostalih događanja koja naravno bez angažmana gore navedenih nije bilo moguće kvalitetno i uspješno ostvariti.

Koristimo priliku, još jednom, zahvaliti svima koji su nam pomogli u ostvarenju ovog zahtjevnog projekta.

**Učiteljice Nada Pičuljan i
Tatjana Pećarina**

U petak su se, svi koji su se odazvali, zaista potrudili u angažmanu i zanimljivim radionicama popratili i upotpunili sadržaje na svom „štanu“.

Mame Klara, Ruža, Zoja, Elvira, Suzana i Nada su "frigale" ukusne „fritice i šuljčice“

Gabrijela, Marina i Marijana su nam otkrile sve čari i ljepote cvijeća,

Mame Goga, Slavica, Mira i Snježana predstavile su povrće,

Mame Slađana, Maja, Estera i Anamarija prikupile su popriličnu količinu ljekovitog i začinskog bilja,

Bruno koji još jedini u mjestu zna plesti košare je uz pomoć tate Dragana i Marka te malih pomoćnika ispleo „koneštru“ koju je na kraju poklonio školi, a mi smo je nazvali „Bruneštrica“

Mame Anamarija, Andrijana, Sandra i Iva upoznali su nas sa M&M proizvodima (med i masline)

Na temu šumskih i orašastih plodova probali smo različite slastice od kestena, lješnjaka i oraha čime su nas iznenadile mame Dalija, Smilja i Maja

Mame Dijana, Neda, Josipa, Klara i Sanja sakupile su i upoznale djecu sa mnogim vrstama sjemenja, te su zainteresirale djecu sa izradom slika od sjemenja

Sva su djeca uz „stručno“ vodstvo svojih baka Antice, Maje, Marije i Ružice naučila i nekoliko kola iz njihove mladosti

Na štanu sa voćem mame Vlatka, Monika, Martina i Silvija, tate Danijela i Nene i bake Joke djeca su se mogla upoznati sa mnogim proizvodima od voća

Bake Jasna, Marija i potrudile su se da napiju žedne

Na kraju su baka Ružica i mama Marijana uz pomoć tate Nikice, nahranili sve prisutne sočivom, koje je posluženo sa mekanim i ukusnim ružicama (donacije pekarnice "Lopar" obitelji Lekaj).

DJEČJI VRTIĆ "PAHULJICA"

Prolazi nam jesen, sunce sve slabije grije. Sve je tiho i pusto, čuje se samo šuštanje lišća koje je vjetar otkinuo s grana i otpuhao u nepoznato. Čak su se i oblaci rastužili pa se niz njihovo lice slijevaju velike kapi kiše koje udaraju o prozorska stakla loparskoga vrtića.

U njemu se čuje čas veselo pjevušenje jesenskih pjesmica, a čas žamor djece koja naveliko pričaju o proteklim događajima što su obilježili ovo godišnje doba.

U danima kruha odgojiteljice su u suradnji s roditeljima, organizirale radionicu gdje su zajedno s djecom pravile različite vrste kruha, peciva i kolača. Svi ti proizvodi bili su izloženi u prostoru vrtića koji je bio ukrašen jesenskim plodovima i dječjim radovima.

Jesen je ulice prekrila šuštavim zlatno-crvenim tepihom. Stoga smo i mi željeli njime proći pa smo odšetali do kampa "San Marino" na manji izlet i tako obilježili Međunarodni dan pješaćenja.

Jednoga dana uzeli smo kistove u svoje ručice i naslikali kestene i njihove bodljikave kućice. A onda smo se dosjetili kako bi se mogli i malo zabaviti pa smo ponovno pozvali naše roditelje i pekli kestene.

Neki od roditelja su donijeli i kolače poput pita i štrudli od jabuka pa smo taj dan obilježili i kao Dan jabuka.

A pričali smo i o voću koje je bogato vitaminima i tako djecu potaknuli da ga jedu što više jer je vrlo važno za njihovo zdravlje.

Imali smo priliku posjetiti i voćnjak mandarina, jabuka, banana, kiwija i limuna gdje nas je ugostila Sanja Ban. Tamo smo proučili izgled, boju i miris voća, a na kraju i degustirali

svježe ubrane plodove i spoznali da nisu svi slatkog već i kiselog okusa.

Razgovarali smo i kako je vrlo važno štedjeti jer svatko od nas želi neku novu igračku, a i u vrtiću nam trebaju nove bojanke pa smo izradili kasicu u kojima smo skupljali kune za njih. Na Dan štednje posjetili smo poslovnicu PBZ-a u Loparu u kojoj su nas dočekali vrlo srdačno. Službenica koja radi u banci, gospođa Zdravka Joković, objasnila nam je koji je njezin posao i pokazala nam uređaj za identifikaciju lažnih novčanica. Na kraju nam je poklonila kasicu "Sparki" i mnogo slatkiša, a mi njoj jednu od naših izrađenih kasicu.

Koliko odrasli brinu za nas mališane, dokazao je i direktor Erste banke, gospodin Karavanić koji nas je posjetio u našem vrtiću i darovao nam "Medu štedu" i plišanu medvjediće.

Šetajući našim mjestom, pogled nam se zaustavio na bundevama koje su veselo virile iz trave. Kako nam se bližila Noć vještica, opet smo imali pune ruke posla: izdubili smo nekoliko bundeva, napravili im oči, nos i usta, a zatim upalili svijeće u njima te tako obilježili tu najluđu noć u godini.

Toga dana okupili smo se u vrtiću. Budući da je puhala bura, nismo se mogli igrati u dvorištu,

ali smo zato pričali o pravima. Djeca predškolske dobi govorila su o tome kako su prava vrlo važna za svako pojedino dijete u njegovu životu, a naglasili su:

- pravo da imam mamu
- pravo da volim mamu i tatu
- pravo da mama i tata vole "mene"
- pravo da me mama grli
- pravo da jedem
- pravo da se igram i zabavljam
- pravo da crtam
- pravo da pazim sam sebe
- pravo da kažem drugima da me ne tuku
- pravo da biram s kim ću se družiti
- pravo da slavim rođendan i doma i u vrtiću
- pravo da imam lijep vrtić
- pravo da imam lijepu prirodu
- pravo da idem od jeseni u školu

Neka djeca su istaknula da imaju pravo biti veliki i jaki, ali i pravo da budu mali i slabi, pa tako i zaštićeni, pravo da istražuju, griješe i mijenjaju se, te rastu na njima osobit način. Pričali su i o tome kako imaju pravo bojati se mame i tate kada su zločesti, pravo da ne idu u vrtić kad je mama doma, da ne jedu sve, da imaju svoj

strah, da noći plaču kad se nečega uplaše, da budu dobri i da ponekad ne budu dobri, da udare nekog kad ga ljute i da ne daju svoju igračku ako ne žele...

O pravima djeteta, i pisac...slikovito se izrazio u par svojih najljepših stihova koji bi trebali biti na umu svakom roditelju;

...DIJETE IMA PRAVO BITI CVIJET-JER CVJETA
DIJETE IMA PRAVO BITI PTICA-JER CVRKUĆE
DIJETE IMA PRAVO BITI SUNCE-JER TOPLINOM GRIJE
DIJETE IMA PRAVO BITI DIJETE-JER JE DIJETE...

Marija Mudri

I tako prolazi dan za danom, proći će i još jedna jesen, a mi "Zečići" i "Gljivice" vježbamo recitacije i pjesmice jer nestrpljivo čekamo dolazak Svetog Nikole...

Priredile: ravnateljica Zdenka Pećarina i odgojiteljice dječjeg vrtića "Pahuljica" iz Lopara, Katja Šanić i Jelena Pavlović.

FOTOREPORTAŽA

Dani zahvalnosti za plodove zemlje

EKO akcija

Izlet za sudionike loparske noći

Koncerti ozbiljne glazbe

Loparska noć

Malonogometni turnir

Ribarska fešta

“Sun Adria Cup”

HSP - PODRUŽNICA LOPAR

Hrvatska stranka prava je politička stranka koja se deklarira kao stranka desnog centra. Stranka se poziva na načela Stranke prava koja je utemeljena 1861. godine, a njen osnivač bio je "otac domovine" dr. Ante Starčević. Ta Stranka prava je bila zabranjena od raznih vlasti od 1939. do 1990. godine.

Približavanjem prvih lokalnih izbora za novoosnovanu općinu Lopar, probudio se stranački život u mjestu, pa su tako članovi tadašnjeg HSP-a Rab sa prebivalištem u Loparu dana 07.10.2006. osnovali novu podružnicu HSP-a Lopar.

Danas ta podružnica broji 40 članova na čelu sa svojim prvim izabranim predsjednikom Daliborom Jakuc.

Na prvim lokalnim izborima novoosnovane općine Lopar ova mlada podružnica HSP-a zajedno sa svojim simpatizerima, polučila je dobre izborne rezultate od 11% povjerenih glasova naših sumještana. Taj uspjeh bio je tim veći što smo za političke protivnike imali, na ovim prostorima, dobro organizirane dvije stranke koje su se periodično izmjenjivale na vlasti.

Uvjerenja ove stranke baziraju se na općim uvjerenjima HSP-a i zalažu za:

- zaštitu života od začeca do naravne smrti
- izgradnju modernog školskog i odgojnog sustava bez upliva politike
- povrat nepravedno i neopravdano otuđene imovine
- ravnopravniji položaj žene u društvenom, političkom i gospodarskom životu
- zaštitu digniteta branitelja i cjelokupnog domovinskog rata

Vjerujemo da možemo doprinijeti kvalitetnijem i bržem razvoju naše općine, te u skladu s tim nastojimo kvalitetnim i učestalim prijedlozima vlasti ukazati na određene propuste te im ponuditi konstruktivna rješenja za neke projekte.

U radnom dijelu naše stranke baziramo se na:

- projektu izgradnje kapelice Sv. Roka koji je pri završetku
- postavljanju odašiljača Radio Raba čija čujnost nije najbolja u svim djelovima Lopara
- komunalnim lučicama i raspodjeli vezova domicilnom stanovništvu
- definiranju vlasništva i uprave na dijelu na kojem se nalazi odlagalište otpada

Također, kod ugovora o razdruživanju s gradom Rabom HSP je bio protiv jer smo smatrali da ugovor nije profitabilan za mještane i općinu Lopar. Nadalje, podržali smo različite udruge i zalagali se za njihov ulazak u proračun općine. Zalažemo se i za osobe drugih vjerskih skupina koji nisu bili u vidu pri donošenju plana za groblje i grobna mjesta za socijalne slučajeve koji za života nisu u mogućnosti postati vlasnicima grobnih parcela.

Članovi i vodstvo podružnice HSP-a Lopar u svom daljnjem radu zalagat će se za prava svojih sumještana u smislu:

- pravednije socijalne politike u općini
- pravednije raspodjele možebitnih radnih mjesta na koje lokalna samouprava može utjecati, po stupnju kvalificiranosti i znanja za određeno radno mjesto
- pravedne i poštene dodjele koncesijskih odobrenja
- pravedne i poštene odnose ugostitelja i iznajmljivača, lovaca i ovčara, šumarije i ovčara
- pravednog i poštenog odnosa tvrtke Imperial d.d prema lokalnoj samoupravi
- pravednog i poštenog prostornog plana
- pravedne i poštene raspodjele vezova i parkirnih mjesta

Svoja dostignuća i uvjerenja postižemo redovitim sastancima kojima nazočimo u velikom broju, te radom članova prvenstveno u svrhu dobrobiti Lopara prepunog potencijala za skladan i ugodan život zajednice svih mještana. Stoga se nadamo da će sumještani koji imaju slična stajališta prepoznati naš trud i dati nam potporu u daljnjem radu.

Dalibor Jakuc

UVDR LOPAR

Članovi Udruge veterana Domovinskog rata Lopar su u vremenu od 17. do 20. studenog 2008. godine organizirali izlet u Zadar. Dana 18. studenoga 2008. godine prisustvovali su 17. obljetnici stradavanja Škabrnje, te polaganjem vjenca i paljenjem svijeća odali počast škabrnjskim žrtvama .

17. studenog 2008. članovi Udruge veterana Domovinskog rata Lopar, četiri supruge članova, te članica Poglavarstva Općine Lopar, krenuli su autobusom "Autotransa" iz Lopara na organizirani izlet u Zadar. Prvog Dana ruta puta je bila Lopar- Senj-Gospić-Gračac-Knin-Zadar.

Vožnjom od Žute Lokve do Gospića pojedini članovi udruge prisjetili su se događaja iz vremena Domovinskog rata, te sa puno emocija opisivali vrijeme provedeno na bojišnici, pokazujući svima mjesta sa kojih su išli u akcije, prisjećajući se pri tome svojih suboraca od kojih neki više nisu živi. Novoizgrađeni autoput Zagreb –

Split, koji je naknadno prošao preko područja na kojem su članovi udruge djelovali, u mnogome je dezorjentirao pojedine članove zbog promjene krajobraza, tako da su tek nakon pomnijeg analiziranja shvatili da autoput prelazi preko njihove prve linije fronte.

Polaganjem vjenca , paljenjem svijeća, te zajedničkom molitvom na spomen obilježju Ljubovo Brdo odana je počast poginulim suborcima sa otoka Raba.

U ranim poslijepodnevrim satima stigli smo u Knin koji je poznat je po danu 05. kolovoz 1995. godine, kada je oslobođeno kninsko područje u Vojno redarstvenoj akciji „Oluja“.

Članovi Udruge posjetili su čuvenu Kninsku tvrđavu, njezine muzeje, te se slikali pored jarbola na kojem se nalazi četrnaest metara dug hrvatski barjak. U poslijepodnevrim satima krenuli smo prema Zadru , na odredište u hotel „Porto“.

Dana 18. studenog oko 9,00 sati krenuli smo iz Zadra za Škabrnju. U Domovinskom ratu, Škabrnja je 18. studenog 1991. godine stradala, tako što su srbočetnički tenkovi ušli u mjesto, uništili stambene, sakralne i gospodarske objekte, da bi potom pješništvo krenulo u pohod na žene, djecu i starce, pobivši u jednom danu 43. ljudi, što je najveći pokolj civila u jednom danu. Do kraja Domovinskog rata poginulo je 80 mještana Škabrnje, te 6 mještana nakon rata od minskog stradavanja.

Dolaskom u Škabrnju iskrcali smo se na predjelu „Ambar“ gdje smo se pridružili u molitvi organiziranoj grupi ljudi koji su nosili jakne sa natpisom na leđima "Put istine o Domovinskom ratu - Škabrnja 2008". Organizirana povorka od oko deset tisuća posjetitelja okupila se na centralnom Trgu dr. Franjo Tuđman, od kuda se krenulo na komemorativnu svečanost polaganja vjenca i paljenje svijeća na Spomen obilježju masovne grobnice u Škabrnji. Vjence je uz brojna izlaslanstva položila i Udruga veterana domovinskog rata Lopar.

Nakon polaganja vjenaca okupljenima su se obratili mnogi državni dužnosnici, a Marko Miljanić prvi zapovjednik Škabrnjskog bataljuna naglasio je da još nitko nije odgovoran za počinjenje zlodjela nad nevinim civilima i braniteljima Škabrnje.

U 11.00 sati započela je koncelebrirana misa zadušnica, nakon koje se povorka hodajući uputila do Središnjeg križa u mjesnom groblju Sv. Luke gdje uz ostale i predstavnici naše udruge položili vjence i upalili svijeće.

Po završetku komemoracije družili smo se sa dozapo- vjednikom obrane Škabrnje gospodinom Kardun Daslavom koji nas je odveo na predio Ražovljeve Glavice, mjesto koje je bilo prva linija obrane i sa kojeg mjesta se je čuvala Škabrnja. Mještani Škabrnje su prije tri godine od predjela Marinovac do Ražovljeve gla- vice postavili postaje križnog puta, gdje se molitvom pri- sjećaju svojih najbližih stradalih u Domovinskom ratu.

Gospodin Kardum nam je potom prezentirao knjigu „Žene u Domovinskom ratu - snaga lju- bavi : činiti dobro - Škabrnja. Zainteresirani mogu knjigu na- baviti u prostorijama udruge UVDR u Loparu.

Dana 19. studenog u jutarnjim satima posjetili smo slapove Krke - Skradinski Buk, te potom mjesto Skradin.

U poslijepodnevnim satima posjetili smo Šibenik – stari dio grada, katedralu sv. Jakova, a koja ima poveznice sa Rabom obzirom da su unutarnji ukrasni djelovi katedrale sagrađeni od rapske breče (crkveni kamen). Druga poveznica katedrale sa Rabom je prvi biskup koji je obnašao službu u katedrali bio je rabljanin biskup Martin.

Dana 20. Studenog u jutarnjim satima posjetili smo Zadar i njegove znamenitosti, a u poslijepodnevnim satima posjetili smo najstariji hrvatski grad Nin, koji je poznat po Biskupu Grguru ninskom i solani. U Ninu smo posjetili Muzej ninskih starina, Crkvu sv. Križa - na- jmanju katedralu na svjetu iz 9 stoljeća, te kip Grgura Ninskog, kojeg smo pogladili po palcu i poželjeli da i sljedeće godine organiziramo novi izlet.

U večernjim satima vratili smo se u Lopar. Koristimo prigodu da se zahvalimo Općini Lopar koja je pomogla u realizaciji navedenog putovanja.

Udruga veterana Domovinskog rata Lopar

tekst sastavio Franko Fabo

RAB DIVE OFF - LOPAR 2008.

Tridesetak ronjaca iz Hrvatske, Slovenije, Srbije, Češke, Mađarske, Francuske, Slovačke natjecalo se tijekom vikenda od 11. – 13. srpnja u dubokim vodama rapskog akvatorija na prvom hrvatskom dubinskom natjecanju u ronjenju na dah po AIDA pravilima i u AIDA disciplinama. Ronjaci su dobili sve što su i očekivali kad su u samo dva dana popunili listu prijava – super uvjete za ronjenje, lijepo vrijeme, prekrasno okruženje i raspoložene domaćine te zauzvrat srušili ukupno čak osam nacionalnih rekorda.

Organizator je natjecanja novoosnovani ronilački klub "Bez boca" sa Raba koji se hrabro upustio u ovaj zahtjevan projekt te ga je izgurao do kraja usprkos svim problemima koji su se putem stvarali. Logistika je bila organizirana u Loparu što se pokazalo kao izvrstan odabir. Ne samo da su Loparani dobri domaćini nego su i Općina Lopar i TZ Lopar pokazali svu svoju otvorenost i susretljivost prema novim projektima i

drugacijem pogledu na turizam i promidžbu.

Već je prvog službenog dana natjecanja, u petak 11. srpnja, koji je bio rezerviran za disciplinu Free Immersion, "palo" nekoliko odličnih rezultata. Domagoj Jakovac je srušio hrvatski rekord zaronivši na 67 metara, a samo deset minuta nakon njega Tomislav Sviličić zaronio je metar dublje i postavio hrvatski rekord na 68 metara u ovoj disciplini. Njih dvojica time su zauzeli treće, odnosno drugo mjesto u muškoj konkurenciji. Najbolje urone toga dana – čak 70 metara, imali su Slovenac Jure Daič koji je s tim rezultatom također popravio nacionalni rekord Slovenije, te Čeh Petr Vala.

Rekord svoje zemlje oborio je i Mađar Robert Horvath zaronivši na 45 metara dubine, dok je najbolja među ženama u disciplini Free Immersion bila svjetska prvakinja Jarmila Slovenčikova s uronom na 57 metara. Druga je bila Čehinja Jana Oujezdska sa zaronom na

38 metara, a treća naša Lidija Lijić s 30 metara.

Drugog dana, 12. srpnja, natjecalo se u disciplinama Constant Weight (CWT) i Constant Weight Without Fins (CWT/CNF) po izboru natjecatelja.

U CWT - u najbolji je rezultat ponovno imao Jure Daič zaronivši do 77 metara, drugi je

bio Francuz Bruno Beauverger sa 67 metara, a treći Petr Vala s istim rezultatom. Najbolji Hrvat bio je Goran Čolak na petom mjestu sa zaronom na 62 metra. Najbolja natjecateljica, očekivano, i ovdje je bila Jarmila Slovenčikova sa zaronom od 65 metara, njena sunarodnjakinja Jana Oujezdská bila je druga s 37 metara, a Magda Milas iz Hrvatske treća s 35 metara dubine. Mađar Robert Horvath i u ovoj je disciplini rušio nacionalni rekord sa zaronom na 51 metar. U disciplini CNF bila su prijavljena samo trojica, redom hrvatskih natjecatelja, a najbolji među njima bio je Domagoj Jakovac koji je postavio novi hrvatski rekord uronivši na 52 metra, premašivši time stari rekord, koji je držao Tomo Vrdoljak, za čak 7 metara. Domagoj je na ovom natjecanju pokazao kako je uistinu talentirani ronilac, vrijedan sportaš te istinska zvijezda hrvatskog ronjenja na dah. Najboljim ronionicima natjecanja proglašeni su Slovenac Jure Daič i Čehinja Jarmila Slovenčikova. Natjecanje se ne bi dogodilo da nije bilo pokrovitelja, kao najvažnija podrška Općina Lopar i Turistička zajednica Općine Lopar, zatim Primorsko – goranska županija i Turistička zajednica PGŽ; osim njih i Rapska plovidba, Lučka uprava Rab, 4DIVE, Dragorlux, Oikos d.o.o., Stihl, t.o. Valent, Mala krčma Skalinada, Manufaktura,...

Cjelovitu tehničku podršku pružio je ronilački centar Moby Dick, ali i onu još važniju podršku u vidu goleme količine strpljenja, razumijevanja, entuzijazma i pozitivnog stava. Glavni organizator je više nego zadovoljan rezultatima i razinom postignutog. Sve je teklo u najboljem redu, kašnjenja je bilo, ali neznatno, vrijeme nas je poslužilo tako da su uvjeti bili idealni. Najviše veseli to što su svi natjecatelji na kraju bili vrlo zadovoljni svojim rezultatima i

organizacijom pa se najavljuju i za iduću godinu i zahvaljuju nam na pruženoj prilici za ostvarenje dobrih rezultata. Bilo je naporno, ali ne i neizdrživo, sada se odmaramo pa ćemo se spremati za iduću godinu. Namjera je da ovo postane tradicija.

Mia Rizner

OBITELJSKI PODUH VAT OBITELJI MATAHLIJA

Med i proizvodi od meda za svačiji ukus...

Već dugi niz godina obitelj Matahlija bavi se pčelarstvom i proizvodnjom čistih ekoloških proizvoda. U prvom redu tu je prvoklasni med od kadulje višestruko nagrađivan na prostorima Hrvatske i šire. Ostali proizvodi uključuju med od bagrema, med od smilja, medicu, propolis u raznovrsnim pakiranjima. Od nekoliko pletara i hobija do pravog obiteljskog posla i popriličnog broja košnica prošlo je dosta godina. Trenutno su košnice smještene u zaseoku Matahlići, dok su ljeti na nenaseljenom otoku Sv.Grgur.

Natjecanje u Osijeku

Kao i svih dosadašnjih godina, i ove smo godine u Osijeku na Međunarodnom natjecanju dobili priznanje za med od kadulje i med od smilja osvojivši zlatne žlice, medalje te pehar. Ove godine je ponovno osvojena kristalna zdjela kao nagrada za ukupnog pobjednika u Hrvatskoj za najbolji med. Ovo priznanje samo je rezultat kontinuiranog truda i ulaganja u kvalitetu i očuvanje izvorne prirodne baštine. Glavnu nagradu na ocjenjivanju Dušanu Matahliji je predao predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić.

Novi proizvodi

Proteklih godina uvodimo nove proizvode koji spajaju povijesnu baštinu i važnost s prirodnim proizvodima. U prvom planu tu je Sv. Marin koji je simbol Lopara i općine Lopar. Sv. Marin kao zaštitnik Lopara i osnivač Republike San Marino je odličan simbol za suvenir i nastojali smo ga spojiti s našim proizvodima. Tako je nastao kip Sv. Marina u čijem je podnožju kamena posudica s medom. Nadalje, med i medica su se počeli pakirati u amfore originalnog oblika istih onakvih izronjenih na rtu Sorinj. I tako dolazimo do originalnog loparskog suvenira – škrinje s blagom u kojem su amfore s proizvodima od meda.

Božana i Dušan Matahlija

DVD LOPAR

Uvijek aktivni i spremni na nove izazove...

2008. godina ostat će u sjećanju svim vatrogascima DVD-a Lopar po mnogo lijepih stvari koje su se u njoj dogodile.

U suradnji sa Vatrogasnom zajednicom otoka Raba i Vatrogasnom zajednicom Primorsko-goranske županije organiziran je tečaj za osposobljavanje vatrogasaca u trajanju od 74 školska sata, čime je 9 članova DVD-a dobilo diplomu o stjecanju zvanja VATROGASAC. Također, 6 vatrogasaca pohađalo je i uspješno završilo tečaj za klasu, te su dobili diplomu o stjecanju zvanja VATROGASAC 1. KLASE.

Za 9 vatrogasaca koji su već imali polženu klasu organiziran je tečaj u trajanju od 82 školska sata, čijim su uspješnim završetkom dobili diplomu za zvanje VATROGASNI DOČASNIK.

Nakon završetka građevinskih radova na dogradnji zgrade DVD-a, zatražena je uporabna dozvola koja je u kratkom roku i dobivena, te je 08.06.2008. upriličeno svečano otvaranje (vrpcu su presjekli g. Josip Borić, u ime MMPiR, te tajnik DVD-a Lopar, Mirko Škarić). Toga dana po prvi puta su članovi DVD-a mogli nazočiti godišnjoj Skupštini u vlastitim prostorijama, a svečani domjenak za članove i uzvanike održan je u HN "San Marino". Uz vozni park kojim trenutno raspolaže DVD Lopar i uz novouređenu zgradu čije su prostorije također djelomično opremljene uz pomoć Općine Lopar, sa ponosom možemo reći da nam zavide i najopremljenija dobrovoljna i profesionalna društva u Hrvatskoj.

Tijekom ljetnih mjeseci svako-

dnevno je organizirano noćno dežurstvo, a ove godine po prvi puta je u suradnji sa Općinom Lopar organizirano i dnevno dežurstvo na osmatračnici, kako bi se mogućnosti eventualnog nstantka i širenja požara svele na minimum.

Cijelo ljeto dobro surađujemo i sa komunalnim poduzećem Lopar Vrutak d.o.o., gdje smo im, u okvirima naših tehničkih mogućnosti bili na usluzi prilikom čišćenja (odštopavanja) kanalizacijskog sustava i to sa vozilom i vozačem.

Operativa i zapovjedništvo imali su nekoliko intervencija gašenja požara otvorenog prostora i elektro-stupova, kao i jednu noćnu intervenciju na otoku Grguru kada je gorjela jedrilica stranih državljana, dužine 15 m. Sve intervencije su uspješno odrađene.

U listopadu je za članove DVD-a organiziran tradicionalni izlet – ribarenje, prilikom kojeg smo u 4 dana posjetili otoke Molat, Iž, te Dugi otok, kao i Biograd i Zadar.

Još jednom, u suradnji sa VZ otoka Raba i VZ PGŽ početkom mjeseca studenog organizirana je nastava na simulatoru plamenih udara. Teoretski dio odrađen je na Rabu, a praktični dio nastave održao se u Rijeci. Iz DVD-a Lopar ovom tečaju nazočila su 3 predstavnika, Mirko Paparić (Coko), Predrag Andreškić i Goran Jakuc. Oni su uspješno prošli zahtjevnu i tešku obuku koja iziskuje krajnji fizički

napor, posebice u simulatoru gdje temperatura prelazi 600 °C. Značajno je napomenuti da se kroz ovu obuku simuliraju stvarne situacije i opasnosti kod plamenih udara, koji su na požaru najopasniji za vatrogasce. Svoja stečena znanja prenijeti će na ostale naše vatrogasce.

Polovicom studenog u posjeti DVD-u Rab i DVD-u Lopar bilo je 50-tak predstavnika Vatrogasne zajednice Zagrebačke županije (predsjednici i tajnici iz 25 DVD-a), koji su bili ugodno iznenađeni našom opremom i tehnikom. Za njih je upriličen prigodni domjenak u našim prostorijama, te su izmjenjena iskustva i kontakti za daljnju suradnju.

Do kraja godine još je u planu tradicionalni godišnji domjenak uz turnir u briškuli i trešeti koji se u našem DVD-u već godinama održava na "Stipanju".

Za DVD LOPAR

Mirko Škarić, tajnik

ŠPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO LOPAR

“ za gušt”

Zahvaljujući turizmu i rastu standarda mještana, u Loparu se ribarstvo više ne smatra jednom od glavnih privrednih grana kao nekad. Danas je ribolov uglavnom športsko rekreativnog karaktera te ga većina mještana prakticira kao hobi ili, kako bi rekli ljudi, "za gušt".

Da bi se svi ti rekreativci organizirali, 2001. god. osnovano je ŠRD Lopar za čijeg je predsjednika izabran Branko Jerić, a društvo je brojalo 74 člana.

Danas društvo broji cca 80 članova svih generacija, uz napomenu da se zadnjih godina u rad društva uključio veliki broj mladih.

Na izornoj skupštini održanoj u prostorijama DVD-a Lopar 19.09. ove godine, za predsjednika je potvrđen dotadašnji predsjednik Branko Jerić, dopredsjednik Predrag Andreškić, tajnik Dario Ivče, te upravni odbor od 11 članova. U listo-

padu je organizirano udičarenje za članove ŠRD-a Lopar i sve ostale zainteresirane, te su dodijeljena priznanja i nagrade za najuspješnije natjecatelje (1. mjesto: Ivanić Slavko, 2. mjesto: Ivanić Josip i Matahlija Borivoj, 3. mjesto: Škarić Saša i Matahlija Davor, te za najveći ulovljeni primjerak – kapitalac: Andreškić Zdravko i Andreškić Josip). Iste večeri organizirana je zabava i druženje za sve sudionike uz pripremu ulova na roštilju.

Uspješna organizacija ovog udičarenja ponukala je vodstvo Društva da uz ostale važne projekte poput rješavanja

prostora (ribarske kućice) za potrebe ŠRD-a, u svoje planove uvrsti i organizaciju ovakvih događanja u predsezoni i sezoni, uz potporu Općine Lopar i TZO Lopar, te na taj način doprinese poboljšanju turističke ponude našeg mjesta.

Isto tako, naše je Društvo spremno uključiti se i u ostale manifestacije (Loparska noć, ribarska fešta...), te akcije čišćenja i uređenja mjesta.

Glavni prioritet u radu ŠRD - a Lopar uz sve navedeno bit će očuvanje ribljeg fonda u našem akvatoriju pri čemu ne odobravamo izlov ribe koćama, zagonicama, plivaricama, svim zabranjenim sredstvima..., kako bi i naše buduće generacije mogle uživati u blagodatima mora.

**Za ŠRD Lopar, tajnik:
Dario Ivče**

U početku bijaše brdo pijeska...

U početku bijaše brdo pijeska (Monte di Sabbia), ptice i vjetar pokloniše mu sjeme koje Sunce uz pomoć kvarca (silicijuma) kozmički oplodi. Iz zrna izvuče Sunce stabljiku, Mjesec razgrana korjen, Merkur list, iz Venerinog procesa nastade cvijet kojega pčela uz pomoć Marsa oprašila i nastade jupiterski plod. Iz ploda otpadoše sjemenke i u tmini ih dočeka Saturn koji pripremi biljku za njezin ponovni evolucijski proces. Nastala je tako oaza flore i faune, zeleni pokrivač i humus. Sve je to bila tzv. "kvartarna odjeća" koja još i danas pokriva ovaj laporski Lopar. I upravo u toj kvartarnoj odjeći, u njezinim naslagama i sedimentima leže svjedočanstva pradavnih civilizacija.

Bilo je to davno u postglacijalu, u vremenu gornjeg paleolitika kada se razina mora spustila do

100 metara i kada se prvi čovjek s dinarskog krša i južnih padina Alpa spustio u Lopar. Te prve skupine lovaca donijele su sa sobom petrografski materijal kvarcnog porijekla (jaspis, calcedon i dr.) kako bi od njih napravile oruđe za rad i lov. Jednim dijelom se kamen nalazio ovdje kao rožnjak, vulkansko staklo, razni vapnenci s primjesom kvarca. Mnogi takvi artefakti i sileksi su pronađeni, a neki još i danas leže u kvartarnim naslagama. Tražeći po derivinama, jarcima, potocima, pronašao sam razne strelice, rožnjačku nodulu, valutice itd. Najviše paleolitskog oruđa nađeno je na rtu Zidine, a po mom mišljenju, ne treba zanemariti ni jednu od najzanimljivijih uvala - Podšilo - koja je još skroz neistražena. Dosadašnja proučavanja govore da je ovaj poluotok prvi put naseljen ljudima nosiocima

tardigravetienske materijalne kulture najmlađeg paleolitika. Na nju se nastavlja kulturna faza mezolitika (srednjeg kamenog doba) i dalje neolitika (mlađeg kamenog doba). Pronađeni su mnogi alati poput strugala, rezala, bruseva, kremene sjekire i drugih. Novija istraživanja otkrila su tragove kasnijih kulturnih faza i to iz bakrenog, brončanog i željeznog doba. To potvrđuju i gradinska naselja na Gromačici, Trbušnjaku, Pećinama, Kužekino i Kaštelini. U tim gradinama pronađeni su grobni humci, a u njima i oko njih alati tipični za te kulture: strelice, sjekire, brončana koplja, brončana ukrasna igla, ulomci zemljanih posuda, ulomak staklene posude heleenističke vrste, brončana ukrasna igla sa spiralno-naočarastom glavicom što je dosad jedini poznati primjerak pronađen na Kaštelini u liburnijskim grobovima željeznog doba. Brončana sjekira pronađena je na Gromačici gdje je otkriveno 9 grobova iz željeznog doba.

Gradine su se gradile na najistaknutijim mjestima, na uzvisinama za lakšu obranu, a nadzirale su prilaze otoku. Građene su od neobrađenog kamena jednostrukim suhozidnim bedemom. Bedemi Gromačice učvršćeni su i poprečnim zidinama što je jedini takav primjer na liburnijskom području, što je poznato u grčkom graditeljstvu i u rimsko doba. Liburni su se u željezno doba bavili stočarstvom, ribolovom, skupljanjem hrane, preradom žitarica, lončarstvom, izradom alata i nakita, preradom željeza i kamena te trgovinom. Trgovачka roba iz Grčke i Italije nađena je u gradu Rabu i na Kaštelini u Loparu pa se pred-

postavlja da je tamo postojala grčko-rimska luka. Prema vremenu korištenja dvije gradine iz brončanog doba su Gromačica i Pećine, a Trbušnjak, Kaštelina i Gromačica korištene su u željezno doba.

Liburni su sahranjivali svoje pokojnike na dva načina: na boku u zgrčenom položaju ili bez škrinje direktno u zemlju u zajedničkim grobljima pokraj naselja ili u kamenim humcima na uzvisinama dalje od naselja. U tim grobovima nađeno je sedam brončanih predmeta, ukrasne igle, dvije spono-fibule, bodež, nakit i oružje. Bodež je jedini poznati primjer iz željeznog doba s područja Liburna i sigurno je mjesni proizvod. Svi ti nalazi na Gromačici potječu od 8. do 6. st. p.n.e. Na Kaštelini je nađeno šest olovnih kolutića s upisanim križem kao magijskim znakom obožavanja sunca iz 5. st.p.n.e., te brončane vezice za pojas iz 7.st.p.n.e.

Željezno doba prestaje rimskim osvajanjem ovih krajeva u 1.st.p.n.e. Tada se društveni odnosi, način života i proizvodnje mijenjaju, prestaje život u gradinskim naseljima, ljudi se spuštaju u nizine i život se nastavlja na velikim posjedima uz obalu. Iz tog doba pronađen je rimski republikanski novac s kraja 1 st.

U Loparu je potrebno detaljno arheološko istraživanje punte Zidine i uvale Podšilo gdje se nalazi grčka peć, a u pozadini tzv. Bijeli grad koji zjapi da ga se nanovo otkrije i spozna. Zbog oskudnih podataka teško je govoriti o grčko-rimskoj kulturi na ovom području. Neophodna je arheološka karta i osiguravanje uvjeta zaštite odre-

đenih točaka, a sve pronađene stvari trebalo bi skupiti u mjesnom muzeju gdje bi nam geološki i arheološki nalazi, tako smješteni jedan pored drugog, govorili o kulturnom i povijesnom razvoju otoka i Lopara.

Mirko Paparić-Banov

LOPAR U MEĐUNARODNOJ GODINI PLANETA ZEMLJE

U sklopu obilježavanja UN-ove i UNESCO-ve Međunarodne godine planeta Zemlje, u gradu Rabu je od 1. do 5. listopada 2008. godine održan 5. Međunarodni ProGEO simpozij o zaštiti geološke baštine. Tijekom simpozija održan je i redoviti godišnji sastanak ProGEO radne grupe 1 za južnu Europu.

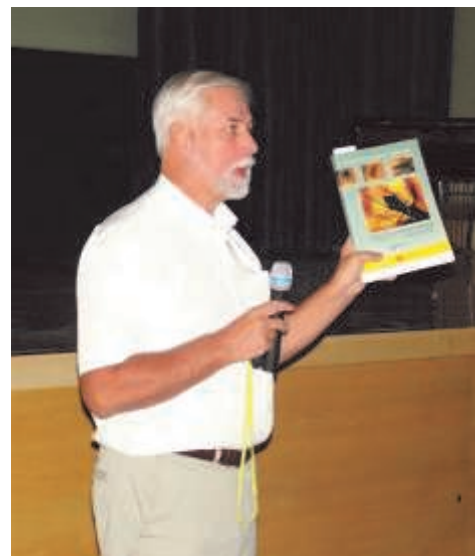
ProGEO simpozij održan je pod visokim pokroviteljstvom UNESCO-a, Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Hrvatskog povjerenstva za UNESCO. Simpozij su organizirali Hrvatska udruga za promicanje i zaštitu geološke baštine ProGEO-Hrvatska i ProGEO europska asocijacija za zaštitu geološke baštine, čije je sjedište u Švedskoj. Suorganizatori su bili Državni zavod za zaštitu prirode, Grad Rab, Općina Lopar, Turistička zajednica Raba i Turistička zajednica Lopara. Simpozij se odvijao u dvorani zimskog kina u Rabu.

Ovakav skup prvi puta je organiziran i održan u Republici Hrvatskoj i predstavlja vidan

korak naprijed u procesu prepoznavanja i unapređenja zaštite hrvatske geološke baštine.

Simpoziju je prisustvovalo 85 stručnjaka, znanstvenika i studenata iz područja geoznanosti. Bilo je zastupljeno preko dvadeset zemalja Europe i svijeta: Albanija, Brazil, Bugarska, Engleska, Finska, Grčka, Hrvatska, Iran, Irska, Mađarska, Mozambik, Portugal, Poljska, Republika Kosovo, Rumunjska, Rusija, Slovenija, Srbija, Škotska, Španjolska, Švedska, Turska. Uz financijsku pomoć Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, te Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, tiskane su u boji dvije prateće publikacije "Proceedings" (knjiga proširenih sažetaka) i "Guidebook" (vodič za stručne ekskurzije).

Tijekom simpozija održana je izborna skupština ProGEO europske asocijacije na kojoj je izabran novi predsjednik ProGEO – a, prof. dr. William Wimbledon, dosadašnji dugogodišnji tajnik udruge.

Bile su organizirane i dvije stručne ekskurzije na samom otoku, pa je većina sudionika upoznala prirodne ljepote otoka Raba, osobito zahvaljujući lijepom vremenu tih dana. U šetnji od Sv. Petra preko Fruge do "San Marina" uživali su svi sudionici skupa, a s posebnom pažnjom upoznawali su geološka obilježja od geotočke do geotočke po Premužičevoj stazi. Desetero sudionika iz različitih zemalja (Turske, Švedske, Irske, Rusije, Engleske, Hrvatske) sudjelovalo je na jednodnevnoj stručnoj ekskurziji po poluotoku Loparu. Grupa je, uživajući u prelijepom sunčanom danu, upoznala geološke zanimljivosti i posebnosti Lopara. Po obilasku svih obilježenih geoloških točaka, ekskurzija je završena ugodnim druženjem uz odličnu večeru u Istraživačkom centru Lopar kod Ive Olipa.

Rad simpozija završen je usvajanjem Rabske deklaracije, koja će, ne samo u Hrvatskoj nego i u drugim zemljama, predstavljati međunarodnu podršku i poticaj brojnim aktivnostima i nastojanjima da se geološka baština svake zemlje prepozna, zaštititi i neškodljivo koristi na

dobrobit svih nas.

Rabska deklaracija

Čestitamo Organizacijskom odboru što je okupio predstavnike više od dvadeset zemalja s različitih kontinenata, prvi puta u Hrvatskoj, i na promicanju razmjene iskustava i dobre prakse omogućujući nam da učimo jedni od drugih. Sukladno tome, u završnici Rabskog simpozija usuglašeno je sljedeće:

1. Naglašavamo važnost integracije georaznolikosti i geozaštite u školske obrazovne programe u vidu doprinosa programu Ujedinjenih Naroda Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj (2005-2014);

2. Posebno zahvaljujemo na sudjelovanju studentima koji su prikazali nove rezultate i pristupe geozaštiti. Potičemo i podržavamo razvoj međunarodnog obrazovnog centra na otoku Rabu za geozaštitu namijenjenog ciljnim skupinama u sklopu prirodoslovnih studija, turizma, cjeloživotnog obrazovanja i programa za djecu;

3. Kao što je proglašeno na Međunarodnom simpoziju u Bragi 2005., potičemo nacionalne vlasti da ugrade Preporuku Vijeća Europe REC (2004)³ o Zaštiti geološke baštine i područja od posebnog geološkog značaja u nacionalnu strategiju održivog razvoja i akcijski plan;

4. Također potičemo nacionalne vlasti da podrže i primijene Rezoluciju o zaštiti georaznolikosti i geološke baštine, proglašenu na Općoj skupštini IUCN -a tijekom 4. svjetskog IUCN kongresa u Barceloni 11. listopada 2008.;

5. U potpunosti odobravamo i podržavamo aktivnosti koje je poduzela udruga ProGEO-Hrvatska u suradnji s drugim nacionalnim institucijama u nastojanju da primijeni geozaštitu i promiče geolokalitete i geoparkove u okviru zaštite prirode. Nadamo se da će se nevladine udruge i vladine agencije u Hrvatskoj udružiti s udrugom ProGEO-Hrvatska u budućim inicijativama i akcijama

6. Potičemo hrvatske vlasti/institucije, posebno Državni zavod za zaštitu prirode, da u

potpunosti primijene geozaštitu na svim nacionalnim nivoima. Također je bitan uvjet da spomenuti Zavod podigne nivo geološke kompetentnosti kadra kako bi osigurao kvalitetniju zaštitu hrvatske geološke baštine unutar i izvan zaštićenih područja;

7. Sukladno tome podržavamo i podupiremo razvoj Okvira za krš koji bi uključio Dinaridski krš Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne gore i Srbije. Podržavamo razvoj geoparkova na lokalnoj, nacionalnoj i široj razini, koji se moraju zasnivati na održivom razvoju krškog područja;

8. Osobito smo zabrinuti zbog razvoja industrijskih zona u krškim predjelima. To ugrožava našu svjetsku baštinu, i zbog toga potičemo nacionalne vlasti da promiču održivi razvoj umjesto industrijalizacije;

9. Potičemo prekograničnu suradnju među zemljama krških područja s ciljem razvoja zajedničkog Okvira za krš kako bi se postigli najbolji rezultati u zaštiti krša i održivom razvoju krških područja. To je najbitnije u sklopu suradnje s postojećim nacionalnim parkovima i parkovima prirode da bi se zaštitila krška područja Dinarida, a također je važno za daljnje akcije koje će obuhvatiti krška područja cijelog svijeta prema uvjetima za povezivanje krša i načine upravljanja primjenjive za krš na Svjetskoj Listi Baštine (IUCN World Heritage Caves and Karst, 2008).

Ljerka Marjanac

„SUN ADRIA CUP“

Međunarodno Alpe Adria tenisko natjecanje veterana „Sun Adria Cup“, tradicionalno je natjecanje koje je ove godine proslavilo svoje jubilarno, deseto izdanje.

Organizator ovog natjecanja je teniski klub Rab kojem, kroz organizacijski odbor „San Adria Cupa“, veliku (logističku) pomoć pruža Turistička zajednica općine Lopar, te hotelsko naselje San Marino i auto kamp San Marino.

„Sun Adria Cup“ nosi ime po svojem pokrovitelju, tvrtki „Sun Adria“ iz Rijeke na čijem je čelu gosp. Radojko Brnčić, a čiji je osobni doprinos organizaciji turnira velik.

Glavni sponzori natjecanja su Općina Lopar i Grad Rab, Turistička zajednica općine Lopar, „Croatia osiguranje“, „Rapska plovidba“ i „Imperial“. Ostali sponzori, kojih je zbog velikog broja ovdje nemoguće nabrojati, svojim doprinosom pomažu bogatom programu natjecanja.

Ovaj teniski turnir je stekao ve-

liku popularnost kako u Hrvatskoj, tako i u susjednoj nam Sloveniji čiji su tenisači najbrojniji od stranih natjecatelja. Na turniru redovito nastupaju i tenisači iz Češke, Slovačke, Mađarske i Njemačke. Posljednih nekoliko godina broj natjecatelja redovito prelazi stotinu tenisača, dok je 2007. godina bila rekordna sa 142 natjecatelja.

S obzirom na veliki broj natjecatelja i veliki broj kategorija (12), turnir se igra na 12 teniskih igrališta, odnosno po cijelom otoku Rabu. Centar zbivanja i finalna natjecanja se održavaju u sportskom centru San Marino.

Samo sportsko natjecanje je izrazito jakog karaktera, odnosno na njemu nastupaju ponajbolji sa rang-listi udruge teniskih veterana Hrvatske i Slovenije. U toj konkurenciji domaći Rapski igrači su teško, ali ipak dolazili u završnice natjecanja. Međutim, samo je jedan domaći tenisač osvojio „Sun Adria Cup“ i to u najmlađoj

kategoriji (čitaj najtežoj) – Šanić Aleksandar, 2005. godine.

„Sun Adria Cup“ ima „svoj“ termin održavanja, uvijek krajem mjeseca svibnja, čime je organizator nastojao privući u samu turističku predsezona veći broj gostiju. U tome je i uspio, jer natjecatelji koriste uobičajeno lijepo vrijeme i već toplo more, te dovode svoje obitelji na ugodan vikend. Po tome je ovaj teniski turnir poznat i vrlo popularan.

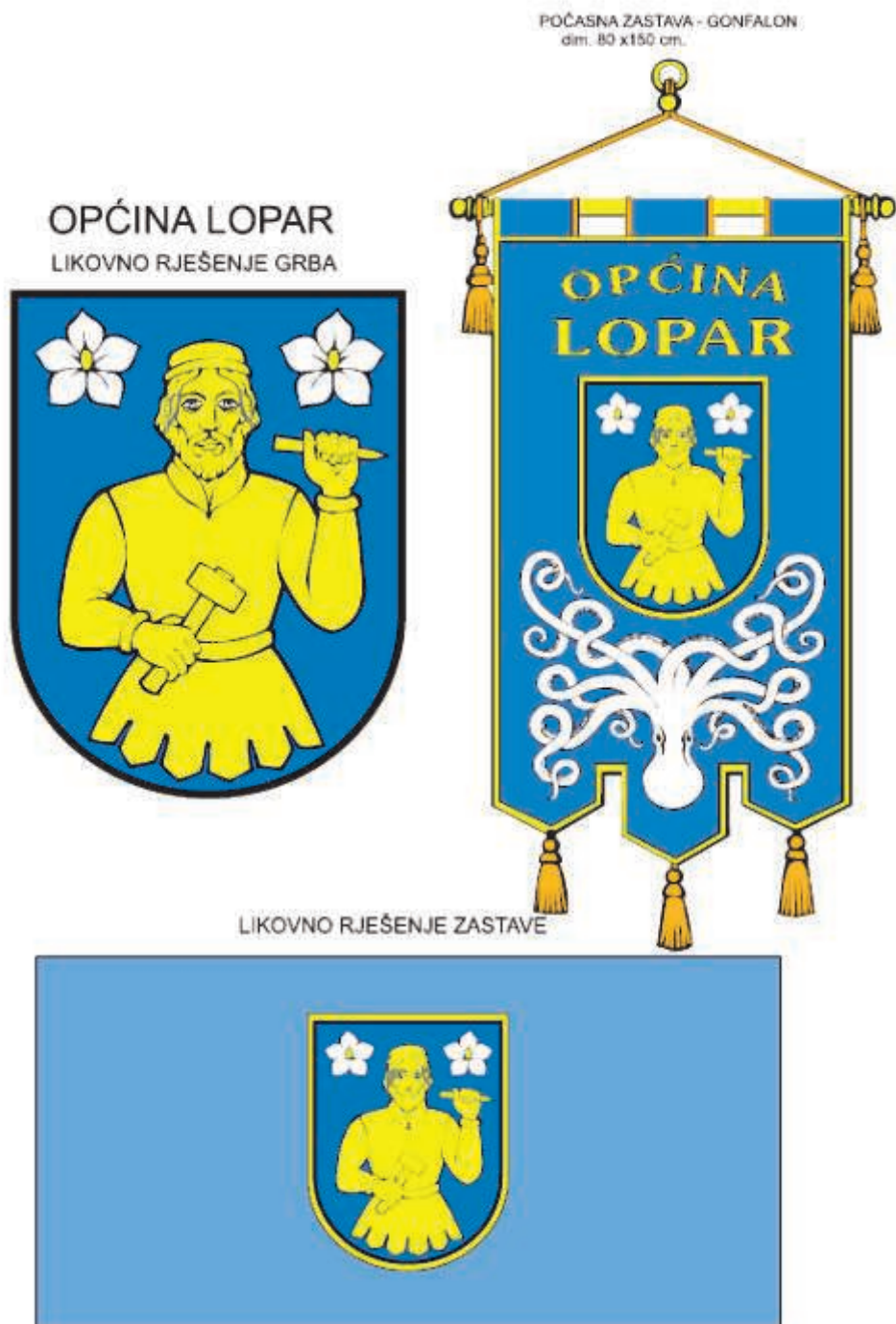
Da bi se natjecatelji i njihove obitelji ugodno osjećali, organiziraju se i dodatni sadržaji uz sama sportska natjecanja. Uz svečano otvorenje natjecanja sa rakijom, smokvama i fritulama, nastupa i Loparski dječji folklor. Subotom navečer se tradicionalno održava svečana večera natjecatelja, sponzora i organizatora sa bogatom tombolom i živom glazbom. Nedjeljom se također tradicionalno održava najposjećenija „degustacija primorskih specijaliteta“ gdje je vječita pomama za polpetama od štoklja spremljenih po „tajnom“ receptu vrijednim rukama Josa Paparića-Beloga. Ove godine je jubilej deset godina turnira obilježila turistička zajednica općine Lopar spremanjem fritaje sa 600 jaja i 40-tak kilograma suhoga štoklja(hobotnice).

Dojmovi natjecatelja i njihovih gostiju su odlični i velika ih se većina svake godine iznova vraća na još bolji i zanimljiviji „Sun Adria Cup“.

Tajnik teniskog kluba Rab:

Vili Liović

GRB OPĆINE LOPAR

Nakon što je prije dvije godine ostvarena težnja mnogih generacija za samostalnom Općinom Lopar, u ovo kratko vrijeme napravljene su mnoge važne stvari, a jedna od njih svakako je i izrada grba i zastave Općine Lopar, kao vizualnog znaka prepoznavanja.

Bilo je različitih zamisli i svekolikih želja: hoće li to biti loparska koneštra, sunce, more, pijesak ili lik Blažene Djevice

Marije, Ivana Krstitelja ili Sv. Marina?

"Heraldik art" iz Rijeke koji je izradio ovaj grb i gospođa Maja Bejdić iz Hrvatskog državnog arhiva uvelike su nam pomogli da malim dijelom upoznamo nauku o grbovima koja se temelji na strogom poštivanju pravila, standarda i preporuka u heraldičkom opisivanju, dizajnu i terminologiji. Heraldika je na-prosto takva da nismo smjeli

odstupati od posebnog stila crtanja, izbora i određenja boja, te položaja lika u grbu jer jedno pravilo objašnjava i nadopunjuje drugo ili ga isključuje, a opet na način da što lakše i jasnije izrazimo našu viziju, povijest i svoje nasljeđe.

Kako je Dan Općine Lopar pripao Maloj Gospi i Blaženoj Djevici Mariji, Dan župe Sv. Ivanu Krstitelju, Općinsko je vijeće na svojoj sjednici održanoj 19. lipnja ove godine donijelo Odluku o odabiru grba Općine Lopar - grba u obliku štita, tamnoplave boje sa zlatno žutim torzom Sv. Marina, klesara, koji u desnoj ruci drži čekić, a u ljevici špicu u pratnji gore lijevo i desno dva srebrna bijela cvijeta pomidora i krumpira koji su simbol loparskog polja i poljoprivrede.

Službena zastava je svjetloplave boje, a počasna ili gonfalon na kojoj će prevladavati morski motivi još je u izradi.

Veliko hvala vijećnicima Juliji Škarić i Marinu Mušču koji su svesrdno svoje vrijeme i trud uložili u rađanje idejnog rješenja ovoga grba.

Nadam se da je grb ispunio svoju osnovnu funkciju, a to je jednostavnost, te lako i vizualno prepoznavanje loparskog identiteta koji nosi svoju priču o klesaru Marinu iz Lopara koji je osnovao Republiku San Marino.

**Za Jedinostveni Upravni Odjel
Manuela Matahlija, pročelnica**

RADNA ZONA

Općina Lopar jednu je od svojih prioritetnih aktivnosti u 2008. godini usmjerila na izradu projektno planske dokumentacije za radnu zonu Sorinj. O prioritetu i važnosti planiranja radne zone Sorinj kao prostora na kojem bi se moglo ostvariti nekoliko ciljeva nije trebalo dvojiti. Ona ponajprije otvara mogućnost razvoja poduzetništva i obrtništva, novih radnih mjesta, a samim time i zadržavanja velikog broja mladog stanovništva u mjestu i na otoku, rješavanja velikog broja komunalnih problema kojima se značajno narušava izgled mjesta (deponiji građevinskog materijala, razna zimovališta, problem buke kod manjih proizvodnih obrta koji se sada nalaze u sklopu mjesta). Otvaraju se i mogućnosti novih distributivnih prostora, prije svega benzinske postaje i drugih trgovačkih sadržaja, ali i mogućnost razvoja proizvodnih aktivnosti i pogona. Postoje i realne potrebe za nizom obrtničkih aktivnosti, stolarskih, soboslikarskih, mehaničarskih, tokarskih, proizvodnja betonske

galanterije i dr. koji zbog buke, vizulnog zagađenja ili skupoće zemljišta ne mogu ostvariti pravi poduzetnički zamah u samom naselju Lopar pa će ova zona otvoriti nove mogućnosti. Pitanje sjedišta komunalnog poduzeća Lopar Vratak također se može riješiti u sklopu ove zone, uključujući i skladišne prostore, garažu, deponij za vozila koja bi podizao "pauk" i sl.

Zona je predviđena na površini od 7,6 ha, na dosta zahtjevnom terenu velikih nagiba, te se tako dio zone neće moći iskoristiti za gradnju, što je otežavajuća okolnost, a i dio zemljišta u vlasništvu je privatnih osoba. Općina Lopar predlaže da se dio zone jugoistočno od državne ceste D 105 planira kao trgovački, distributivni i uslužni prostor uključujući i prostor za benzinsku postaju s praonom vozila i sl., ali ti sadržaji nikako ne bi smjeli biti skladišni prostori i deponiji koji bi vizualno i estetski narušili ulaz u mjesto. Planira se da bi desetak metara uz državnu cestu trebalo predvidjeti kao ukrasni i zaštitni zeleni pojas. Sjeveroistočna

strana zone (uz postojeću cestu prema odlagalištu Sorinj) predviđena je za mješovitu tj. proizvodnu i trgovačku namjenu, s time da je 2 ha površine neposredno uz cestu D 105 gotovo neiskoristivo zbog nagiba većih od 30% te se ti prostori planiraju ozeleniti i urediti kao zelene površine tj., kao hortikulture površine koje bi bile prva estetska vizura ulaska u Lopar.

S obzirom da je dio zemljišta u privatnom vlasništvu, Općina Lopar svim vlasnicima ponudila je suradnju tako da predlože namjenu na svojim parcelama ili mogućnost otkupa od strane Općine po cijeni od 37,00 eura za m². Općina Lopar smatra da jedan od prioriteta u zoni mora biti benzinska postaja i pritom mislimo da bi Općina bila vlasnik zemljišta i ponudila izgradnju benzinske postaje, temeljem prava građenja, INA- i ili privatnom vlasniku, ali pod uvjetom da cijene goriva ne smiju biti veće od cijena INA - e, kako nam se ne bi desilo da upravo zbog cijene idemo tankirati u Rab premda na našem prostoru imamo benzinsku postaju.

Planiramo i želimo da maksimalno, koliko je to moguće, radna zona bude uređena velikim zelenim i hortikulture površinama i kao takva bude ugodan prostor za sve njezine djelatnike, ali i posjetitelje.

Ovom prilikom pozivam sve mještane i poduzetnike da izvrše uvid u plansku dokumentaciju radne zone koja je izložena u vijećnici Općine Lopar i daju svoje prijedloge što prije kako bi u što kraćem roku mogli dovršiti izradu UPU-a.

Općina Lopar već je dosad uložila značajna sredstva za

Infrastruktura

Namjena

pripremu i opremanje radne zone Sorinj; izrada geodetskih podloga 80,000,00 kn, izrada UPU- a ugovoreno 115,000,00, plaćeno 40,000,00 kn, izgradnja odvodnje DTK mreže, javne rasvjete i vodoopskrbe fi 100 mm do radne zone 2,000,000,00 kn, projektiranje nove pristupne ceste do radne zone i odlagališta Sorinj 60,000,00 kn, a trenutno je objavljen javni natječaj za projektiranje vodoopskrbe radne zone i spajanje na magistralni cjevovod Sv. Ilija – Lopar i pred potpisivanjem smo sporazuma s HEP-om oko projektiranja elektroopskrbe radne zone. Vrlo smo aktivni i u pregovorima oko prijenosa zemljišta u vlasništvu RH na

Općinu Lopar, za što nam je nužno i donošenje UPU-a radne zone. U suradnji s "Hrvatskim cestama" doprojektirana je i izvedena raskrsnica s "lijevim skretačima" za radnu zonu te im se i ovom prilikom zahvaljujem na pomoći i suradnji, a doprojektiranje raskrsnice snosila je Općina Lopar.

Modeli upravljanja radnom zonom trenutno se razrađuju, ali smatram da treba i poticati ćemo gradnju unutar zone tako da ćemo proizvodne i obrtničke djelatnosti stimulirati manjim komunalnim doprinosom i komunalnom naknadom u odnosu na trgovačke i uslužne, dati prednost poduzetnicima s pro-

stora Lopara i pravo građenja poduzetnicima uz cijenu najamnine samo u vrijednosti kamata kako bismo im maksimalno olakšali početak rada i gradnju. Želja nam je da se radna zona u što kraćem roku popuni, pretežito domaćim poduzetnicima, da otvorimo 50-ak novih radnih mjesta, riješimo probleme vizualne "zagađenosti" samog naselja Lopar, ostvarimo nove prihode u Općinski proračun te na taj način ispunimo i izvršimo smisao radne zone.

Očekujemo donošenje UPU-a do kraja veljače 2009.godine čime bi se stvorili preduvjeti za početak gradnje u radnoj zoni.

Alen Andreškić

Sretan Božić i uspješnu Novu 2009. godinu svim Loparkama, Loparanima i svim čitateljima Besede

Izdavač i Uredništvo Besede

Jeste li znali:

- da je Općina Lopar najmlađa općina u RH (izglasana u Saboru 13.07.2006. a konstituirana na konstituirajućoj sjednici Općinskog vijeća 04.12.2006.). Dan Općine slavi se 08. rujna.
- da je DVD Lopar osnovano 1982. godine i da u svojih 26 godina bilježi 5 generacija, 4 predsjednika (Slavko Ivanić, Mirko Škarić, Dušan Matahlija i Stanko Jakuc), 3 tajnika (Ugo Belamarić, Lino Ivče i Mirko Škarić), 2 zapovjednika (Stanko Jakuc i Frane Perić) i samo 1 časnika prve klase (Frane Perić).
- da su prva prezimena u Loparu bila Brnabić (Brnović), Gulešić, Boronja (Makarunić) i Hero. Potiču od Liburna koji su stigli na ovo područje u 7. st. , a danas pnjima nazive nose neki djelovi Lopara (Herovo, Boronjino, Brnovi...).
- da je 04.11.1962. Lopar zavijen u crno zbog utapanja petorice sumještana južno od rta Sorinj pri povratku iz Kalifrantu sa drvima. Tog dana utopili su se: Škarić Ivan pok. Andrije, Škarić Ruža žena Ivana, Petrinić Marija žena Mata, Stolčić Šime i Mušćo Andre pok Frana (Jožić).
- da je HN San Marino zvanično otvoreno 17.06.1967., a AC San Marino 20.06.1968.
- da je najstariji živući Rabljanin, naš Loparanin Šime Matahlija (Šimina) rođen 10.10.1915., što znači da na plećima ponosno nosi "samo" pune 93 godine.
- da je crkva Bl. Djevice Marije sagrađena 1334. godine i da je svake godine na Malu Gospu posjećuje tisuće hodočasnika sa cijelog otoka i šire. Uz nju, u Lopar su još crkva sv. Ivana Krstitelja (župna crkva), ostaci kapelice sv. Roka i ostaci kapelice sv. Nikole (na čijim se rekonstrukcijama intenzivno radi).

U 2008.godini u OPĆINI LOPAR

VJENČANI

Božo Ivče i Nada Rukavina
Danijel Bunić i Silvana Matahlija
Dario Gabrić i Dragana Mijatović
Marin Dorčić i Marija Paparić

UMRLI

Marija Magdalena Matahlija (2008.)
Josip Mušćo (1917.)   Franjo Matahlija (1928.)
Branko Stančić (1928.)   Ivan Škarić (1960.)

Marija Pičuljan (1933.)   Šime Franelić (1939.)
Antun Pećarina (1936.)   Dušan Rukavina (1939.)
Ivan Matahlija (1940.)   Antun Ivče (1936.)

KRŠTENI

Nicolas Gabrić   Anica Tara Andreškić
Krstó Paparić   Dora Matahlija
Leo Duvnjak   Simona Matahlija
Marija Ivče   Maro Matahlija
Leona Jakuc   Leon Škapul
Hana Lucija Pirić   Leon Pećarina
Mila Paparić   Ivano Tomičić
Maroje Pičuljan   Nicole Mušćo

ROĐENI

Simona Matahlija   Mila Paparić
Maro Matahlija   Leona Jakuc
Maroje Pičuljan   Borna Matahlija
Nikola Zorzin   Ivano Tomičić
Nicole Mušćo   Andro Matahlija

Loparska Beseda 5

2	OPĆINA LOPAR
4	OPĆINSKO VIJEĆE
6	LOPAR VRUTAK D.O.O.
7	TZO LOPAR
9	IZ CIKLUSA ŽIVA POVIJEST
12	ZAVIRIMO U ŠKOLSKI KUTAK
14	DJEČJI VRTIĆ "PAHULJICA"
16	FOTOREPORTAŽA
18	HSP - PODRUŽNICA LOPAR
19	UVDR LOPAR
21	RAB DIVE OFF
23	OBITELJSKI PODUH VAT-MATAHLIJA
24	DVD LOPAR
26	ŠDR LOPAR
27	GEPARK
29	LOPAR U MEĐUNARODNOJ GODINI
31	PLANETA ZEMLJE
32	SUN ADRIA CUP
32	GRB OPĆINE LOPAR
33	RADNA ZONA

*Lopar, Lopar, moj divni uzore,
U tebi su sve radosti moje,
U tebi je ljubav srca moga
Koja mori mene nevoljnoga.*

*Lipe su ti loparske divojke,
Pod košulje vide in se dojke,
Na prsima širokoga poja,
Ke mladiću ne daju spokoja.*

*Bijelo je perje golubice,
Al' je tvoje još bilije lice.
Nasred lica ruže ti se goje,
Za kim vene tužno srce moje.*

Izdavač
Općina Lopar
Za izdavača
Alen Andreškić
Glavni urednik
Marin Mušćo

IMPRESSUM
Grafička obrada
Emanuel Pirić
Mario Gabrić

Lektorirala
Sandra Paparić

Tisak
Grafički zavod Hrvatske
Naklada
800
Izdavanje
prosina 2008.